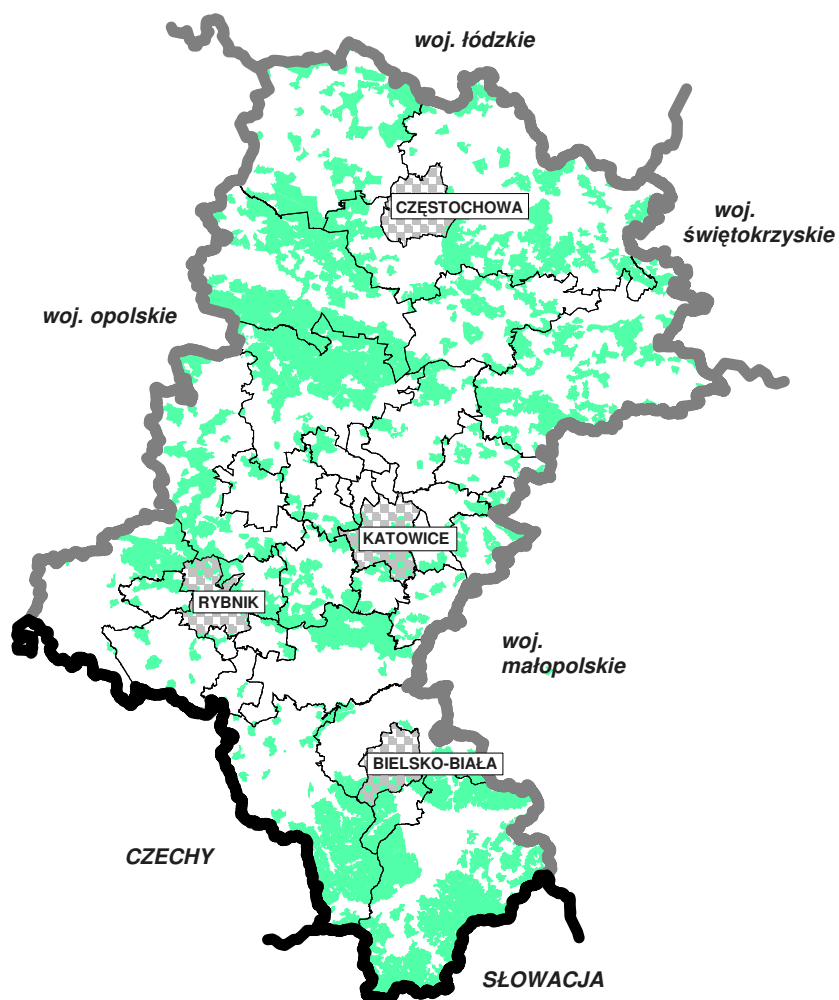

BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W BIELSKU - BIAŁEJ

**PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO
PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU TURYSTYKI
W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM NA LATA 2004 - 2013**

BIELSKO - BIAŁA, LISTOPAD 2004 r.

**PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO
PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU TURYSTYKI
W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM NA LATA 2004 - 2013**

BIELSKO-BIAŁA, LISTOPAD 2004

AUTORZY OPRACOWANIA:

**Główny projektant prognozy: mgr Iwona Górka
(biegły w zakresie sporządzania ocen
oddziaływania na środowisko z listy
Wojewody Małopolskiego nr 117/2000)**

**Projektanci: mgr Jan Kohut
mgr inż. arch. Andrzej Melzer
techn. Danuta Romańczyk**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	6
1.1. Podstawa formalna i prawna opracowania prognozy	6
1.2. Cel sporządzenia prognozy	6
1.3. Zakres merytoryczny prognozy	7
1.4. Informacje o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami	7
1.4.1. Zawartość projektu Strategii	6
1.4.2. Główne cele strategiczne, cele kierunkowe i kierunki polityki przestrzennej przyjęte w Strategii	12
1.4.3. Obszary rozwoju produktu turystycznego	28
2. ANALIZY I OCENY	32
2.1. Analiza i ocena istniejącego stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii	32
2.1.1. Stan zasobów środowiska	30
2.1.2. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii	31
2.2. Analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony	36
2.2.1. Środowisko przyrodnicze i prawne formy ochrony przyrody	34
2.2.2. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego	35
2.2.3. Obszary ochrony uzdrowisk	36
2.2.4. Ocena istotnych problemów ochrony	37
2.3. Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów, zasad i kierunków przyjętych w projekcie Strategii na wydzielonych obszarach o walorach turystycznych	39
2.3.1. Analiza walorów turystycznych środowiska przyrodniczego i kulturowego	37
2.3.2. Analiza rozmieszczenia typów turystyki w gminach województwa śląskiego	38
2.3.3. Ocena przewidywanych oddziaływań na środowisko	39
2.4. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem infrastruktury turystycznej, której realizacja może prowadzić do trwałych przekształceń w środowisku.	51
2.4.1. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko	50
2.4.2. Załączniki graficzne	51
3. OCENY ROZWIĄZAŃ	54
3.1. Rozwiązania przyjęte w projekcie Strategii mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań użytkowania turystycznego na środowisko.	54
3.2. Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy	57

55	3.2.1. Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego	
58	3.2.2. Rozwiązania alternatywne	
	3.2.3. Podsumowanie	61
	4. INFORMACJE KOŃCOWE	64
	4.1. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy	64
	4.2. Przewidywane metody analizy realizacji Strategii.	64

SPIS TABEL I RYSUNKÓW:

Tabela nr 1	- Cele strategiczne, cele kierunkowe oraz wybrane działania do podjęcia dla osiągnięcia zamierzonego celu	23
Tabela nr 2	- Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych produktów turystycznych na środowisko	41
Rysunek nr 1	- Produkt turystyczny – turystyka miejska i kulturowa. Atrakcje i walory dziedzictwa kulturowego	
Rysunek nr 2	- Produkt turystyczny – turystyka na terenach wiejskich Warunki rozwoju agro i ekoturystyki	
Rysunek nr 3	- Produkt turystyczny – turystyka tranzytowa i przygraniczna Obszary i węzły związane z turystyką komunikacyjną	
Rysunek nr 4	- Produkt turystyczny - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna Obszary występowania i możliwości rozwoju wybranych form turystyki letniej	
Rysunek nr 5	- Produkt turystyczny - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna Obszary występowania i możliwości rozwoju wybranych form turystyki zimowej	

po stronie 51

1. WSTĘP

1.1. Podstawa formalna i prawna opracowania prognozy

Podstawę formalno - prawną opracowania prognozy stanowią:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami), która weszła w życie z dniem 1 października 2001 r. na mocy ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. Nr 142 z 2001r., poz. 150 z późniejszymi zmianami)

a także ustanowiona na szczeblu międzynarodowym:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów dla środowiska (2001/42/WE).

Zgodnie z art. 40 ust. 1 pkt 2 i art. 41 ust. 1 przywołanej ustawy Prawo ochrony środowiska - projekty polityk strategii, planów lub programów, w tym także projekty w dziedzinie turystyki wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, którego elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko, art. 41, ust. 2 określa zakres informacji, które powinna zawierać prognoza.

1.2. Cel sporządzenia prognozy

Prognoza została sporządzona do projektu „Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004 - 2013” zwana dalej „Strategią”.

Cel opracowania prognozy wynika bezpośrednio z przepisów ustawy „Prawo ochrony środowiska”, która w art. 8 stwierdza, że „polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, gospodarki przestrzennej, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju”.

Zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji m.in....strategii rozwoju województw..., w których w szczególności (art. 71 cyt. ustawy):

- 1/ określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu,
- 2/ ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska.

Zgodnie z zapisami ustawowymi rolą prognozy jest sprawdzenie, czy w przyjętych w projekcie Strategii rozwiązaniach, zabezpieczony został we właściwy sposób interes środowiska przyrodniczego i kulturowego. Ma ona również wykazać czy przyjęte rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodni-

czą negatywnych oddziaływań użytkowania turystycznego na środowisko chronią przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń oraz w jakim stopniu warunki realizacji rozwiązań przyjętych w Strategii mogą oddziaływać na środowisko.

1.3. Zakres merytoryczny prognozy

Na zakres dokumentacji prognozy składają się (art. 41 ust. 2 ustawy „Prawo ochrony środowiska”):

- informacje wstępne o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami,
- analiza i ocena stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii,
- analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony,
- analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów, zasad i kierunków przyjętych w projekcie strategii,
- analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem infrastruktury turystycznej, której realizacja może prowadzić do trwałych przekształceń w środowisku,
- ocena rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań użytkowania turystycznego na środowisko,
- propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy,
- informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy,
- informacje o przewidywanych metodach analizy realizacji projektu Strategii,
- informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko.

Zakres merytoryczny został przedstawiony do uzgodnienia Wojewodzie Śląskiemu i Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu.

Dokument zawiera część opisową oraz załączniki tabelaryczne i graficzne.

1.4. Informacje o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami

1.4.1. Zawartość projektu Strategii

Dokument „Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004 - 2003” sporządzony w Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej pod kierownictwem dr Tadeusza Burzyńskiego i dr Marka Łabaja powstał w czterech podstawowych fazach (częściach), które obejmują:

1 - diagnozę (Turystyka w województwie śląskim) - opracowanie audytu turystycznego, składającego się z oceny walorów i atrakcji turystycznych, analizy infrastruktury turystycznej oraz segmentacji rynków turystycznych.

W ocenie walorów i atrakcji turystycznych uwzględniono: walory przyrodnicze, walory antropogeniczne, atrakcje kulturowe, rozrywkowe, poznawcze itd.

Analiza infrastruktury turystycznej objęła: bazę noclegową, bazę gastronomiczną, bazę towarzyszącą i dostępność komunikacyjną.

Analiza rynków turystycznych i ich segmentów zawiera analizę rynków krajowego i zagranicznych.

W trakcie spotkań z przedstawicielami gmin, przedsiębiorców i organizacji ustalono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwoju określonych produktów markowych. Efektem konsultacji społecznych było opracowanie analizy SWOT, scenariuszy oraz określenie wizji i misji rozwoju turystyki w województwie śląskim.

2 - prognozę (Scenariusze rozwoju turystyki w województwie śląskim do 2013 roku) - zawiera scenariusze rozwoju, przedstawiono dwa rodzaje scenariuszy dotyczących rozwoju turystyki: scenariusz optymistyczny i pesymistyczny.

3 - plan strategiczny (Cele strategiczne, cele szczegółowe, działania) - wynika z diagnozy, prognozy i uwzględnia obszary, cele strategiczne oraz cele kierunkowe. Wizja i misja wyłonione podczas spotkań z przedstawicielami samorządów, organizacji turystycznych oraz branży turystycznej; cele strategiczne i kierunkowe pochodzą z innych dokumentów (Strategii rozwoju krajowego produktu turystycznego Polski, Strategii rozwoju województwa śląskiego, Programu rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku na obszarze województwa śląskiego). Wyrażono opinię, że rozwój turystyki w województwie śląskim powinien odbywać się z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, uwzględniającego cztery sfery (łady): ekonomiczną, ekologiczną, społeczną i infrastrukturalną. Jako cele strategiczne przyjęto rozwój markowych produktów turystycznych. W celach strategicznych wyróżniono cele kierunkowe, określające składowe poszczególnych produktów markowych, które należy rozwijać.

4 - wdrażanie (System wdrażania strategii) - wdrażanie planu strategicznego rozwoju turystyki w województwie śląskim winno odbywać się na określonych zasadach. W przyjętej metodyce uwzględniono następujący algorytm: wybór zadań (priorytyzacja), opracowanie programów operacyjnych na konkretne lata (okresy), monitoring i ewaluacja. W procesie wdrażania strategii, w trakcie którego wyznaczane będą na poziomie lokalnym lub regionalnym lokalizacje konkretnych przedsięwzięć i inwestycji turystycznych mogących oddziaływać na środowisko, przewidziano uwzględnienie celów i zasad ochrony środowiska, w tym określonych w ustawie Prawo ochrony środowiska oraz ustawie o ochronie przyrody.

W części projektu Strategii obejmującej diagnozę zawarto następujące informacje:

- Obszar objęty opracowaniem

Województwo śląskie położone w południowej części kraju zajmuje powierzchnię 12.331 km² (14 miejsce w Polsce, 3,9% powierzchni kraju), liczy około 4,7mln mieszkańców (drugie miejsce w kraju, 12,4% ludności). Graniczy z województwami: od zachodu z opolskim, od północy z łódzkim, od wschodu z świętokrzyskim i małopolskim. Od południa granica województwa stanowi część granicy państwowej z Republiką Czeską i Republiką Słowacką.

W strukturze fizyczno - geograficznej województwa największy obszar zajmuje Wyżyna Śląsko-Krakowska, na wschodzie Wyżyna Środkowomałopolska, na południu Karpaty i Podkarpacie, od zachodu wcinają się Nizina Śląska.

Region jest zróżnicowany morfologicznie, posiada w większości charakter wyżynny i górski. Najwyższym punktem jest szczyt Pilsko - 1557 m n.p.m. (gmina Jeleśnia), najniżej położone tereny leżą w dolinie Warty - 185 m n.p.m. w północnej części województwa.

Ważną rolę w powiązaniach przyrodniczych spełniają przebiegające przez teren województwa doliny największych rzek Polski tj. Odry i Wisły.

W południowej części województwa przy granicy ze Słowacją przebiega Europejski Dział Wodny pomiędzy zlewiskami Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego.

Południkowo przez województwo śląskie przebiega dział wodny między dorzeczem Wisły a dorzeczem Odry.

Wyjątkowo wysoki jest stopień lesistości - 31,6% (w Polsce 28,5%) oraz udział terenów zabudowanych i zurbanizowanych - 12,1% (w Polsce 7,3%).

Region jest zasobny w bogactwa naturalne np. węgiel kamienny, rudy cynku i ołowiu, złoża metanu oraz surowce skalne (dolomity, piaski podsadzkowe i formierskie). Na bazie tych surowców powstał największy w kraju ośrodek gospodarczy Górnośląski Okręg Przemysłowy z górnictwem węgla kamiennego, przemysłem metalurgicznym, energetyką, przemysłem elektromaszynowym, chemicznym i motoryzacyjnym.

Tereny północne (Wyżyna Częstochowska) oraz południowe (Beskid Śląski, Żywiecki i Mały) wyróżniają się korzystnymi warunkami z punktu widzenia przydatności do uprawiania i rozwoju turystyki, zarówno pobytowej jak i weekendowej.

- Potencjał turystyczny województwa

Za podstawowe dla uprawiania i rozwoju turystyki uznano następujące walory i atrakcje turystyczne:

- *Walory przyrodnicze*

Obszar silnie zróżnicowany, zarówno pod względem intensywności urzeźbienia, jak i różnorodności form. Znaczną powierzchnię zajmują obszary o charakterze równinnym (Kotlina Oświęcimska i Raciborska, z rozległymi dolinami Wisły i Odry oraz duże obszary niektórych dolin rzecznych w obrębie Wyżyny Śląskiej, jak np. Dolina Małej Panwi z przyległymi terenami Białej Przemszy w rejonie Pustyni Błędowskiej). Na płaskiej powierzchni licznie występują zbiorniki wodne zarówno pochodzenia naturalnego, jak i antropogenicznego. Poza równinnym terytorium rozciągają się intensywnie urzeźbione tereny Wyżyny Częstochowskiej i pasma górskie Beskidów. Obok naturalnego zróżnicowania śląskich krajobrazów, na które składają się wyżyny, kotliny, obniżenia i góry występują tu także różnorodne formy antropogeniczne związane z działalnością gospodarczą człowieka.

Położony w dorzeczu górnej Wisły i górnej Odry, rzek należących do zlewiska Morza Bałtyckiego. Tylko niewielki fragment województwa w rejonie Istebnej odwadniany jest przez potok Czadeczek i dalej rzekę Wag do zlewiska Morza Czarnego. Rzeki i potoki południowej części województwa charakteryzują się wysokimi stanami wód w okresie roztopów wiosennych, uzupełnianych dodatkowo opadami letnimi i jesiennymi. Stan czystości większości rzek i potoków jest niezadowolający i tylko źródłowe odcinki cieków prowadzą wody mieszczące się w I klasie czystości. Zanieczyszczenie wód utrudnia rozwój sportów wodnych oraz turystyki specjalistycznej.

Położenie w obrębie różnorodnych jednostek fizyczno-geograficznych o zróżnicowanej budowie geologicznej, warunkach klimatycznych, glebowych, ukształtowaniu

terenu oraz intensywność antropopresji zdecydowało o dużym zróżnicowaniu fauny i flory. Występują tutaj zarówno elementy charakterystyczne dla niżu europejskiego, jak też dla terenów wyżynnych, górskich oraz kotlin podgórskich. To zróżnicowanie uatrakcyjnia obszar dla wielu form turystyki.

Lasy i grunty leśne na obszarze województwa śląskiego zajmują obecnie 395 190 ha (dane z 2003 r.), a ich rozmieszczenie w obrębie powiatów i gmin jest nierównomierne. Zróżnicowane są także stosunki własnościowe gruntów leśnych i występujące zbiorowiska leśne. Przeważają zbiorowiska borów świerkowych, sosnowo-swierkowych i borów mieszanych, lasów przydatnych dla różnych form turystyki. Największą lesistością charakteryzują się tereny górskie, mało przydatne dla rolnictwa ze względu na zróżnicowaną rzeźbę terenu i specyficzne warunki klimatyczne. Duże połacie lasów występują ponadto na Wyżynie Śląskiej i w Kotlinie Oświęcimsko-Raciborskiej. Najsilniej zniszczone kompleksy leśne występują w obrębie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, co wynika z szeroko pojętych procesów urbanizacyjnych na tym terenie, a szczególnie z bezpośredniego i pośredniego oddziaływania przemysłu na środowisko. Nie bez znaczenia są także obszary poprzemysłowe, które w ramach procesów rekultywacji lub spontanicznej sukcesji uległy zalesieniu, tworząc tym samym lasy antropogeniczne.

W 2003 r. około 22% powierzchni województwa objętych było różnymi formami ochrony przyrody. Są to rezerваты przyrody (skupiają się głównie w części północnej i południowej, tylko niewielka ich ilość rozproszona jest w części środkowej); parki krajobrazowe (chroniące obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych); obszary chronionego krajobrazu (obejmują wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów); użytki ekologiczne (przedmiotem ochrony są w nich głównie: torfowiska, stawy, łąki); stanowiska dokumentacyjne (wyrobisko dolomitów w Blachówce - Bytom, wychodnie piaskowców karbońskich w Rydułtowach i odkrywka cieszynitów w Cieszynie); zespoły przyrodniczo-krajobrazowe; pomniki przyrody (z czego większość w powiatach: lublinieckim, kłobuckim, częstochowskim, tarnogórskim, bielskim, żywieckim i cieszyńskim).

- Walory kulturowe

Na terenie województwa znajduje się około 4 000 zabytków wpisanych do rejestru. W większości są to obiekty architektoniczne: zamki, pałace, dwory, kościoły i kaplice, układy urbanistyczne poszczególnych miast, kolonie robotnicze, a także zabytki techniki i przemysłu, cmentarze, parki. Na obszarze regionu zlokalizowane są liczne miejsca pielgrzymkowe, z czego 5 z korowanymi wizerunkami Matki Boskiej. Spośród 43 muzeów w woj. śląskim kilka jest szczególnie atrakcyjnych w skali krajowej. Aktualnie działa tu 85 galerii, z tego najwięcej w Katowicach - 25, Gliwicach - 11, Częstochowie - 10, w Bielsku Białej - 6.

W województwie funkcjonują 62 kina, posiadające 27 009 miejsc na widowniach, co daje wskaźnik 5,4 miejsca na 1 000 mieszkańców. Sytuacja jest zróżnicowana w obrębie poszczególnych miast. W najlepszej sytuacji znajduje się Kuźnia Raciborska, w najgorszej duże miasta zwłaszcza Częstochowa. W województwie śląskim działa 15 teatrów, opera, dwie estrady śląskie, orkiestra symfoniczna. Folklor reprezentowany jest m.in. przez kilka znanych zespołów. Najbardziej popularnym jest Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” z Koszęcina, ponadto wiele zespołów zwłaszcza górali beskidzkich. Większość z nich pochodzi ze Śląska Cieszyńskiego - 17 zespołów i Beskidu Żywieckiego - 16 zespołów.

- Infrastruktura turystyczna

Baza transportowa - województwo leży na skrzyżowaniach komunikacyjnych północ-południe i wschód-zachód (w przyszłości będą tu przebiegać dwie autostrady A1 i A4). Przebiegają tu ważne szlaki komunikacyjne zarówno drogowe i kolejowe.

Turyści mogą stosunkowo łatwo dotrzeć do województwa z dowolnego miejsca w Polsce i Europie (np. odległość z Katowic do Pragi wynosi 480 km, do Wiednia - 390 km, do Budapesztu - 405 km, a do Bratysławy - 350 km). W województwie znajduje się gęsta sieć dróg, a sieć kolejowa należy do jednych z najgęstszych w Europie. Dobrze rozwinięta jest komunikacja autobusowa. W większych miastach działają wypożyczalnie samochodów osobowych. Funkcjonuje także Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice” w Pyrzowicach.

Baza noclegowa - na koniec 2002 roku to: 387 obiektów noclegowych, w tym: 75 hoteli, 2 motele, 12 pensjonatów, 8 kempingów, 7 domów wycieczkowych.

Na szlakach górskich turyści skorzystać mogą z 12 schronisk, a na terenie całego województwa - z 22 funkcjonujących w większości przez cały rok, schronisk młodzieżowych. Turyści zainteresowani agroturystyką mają do dyspozycji ponad 350 gospodarstw, w przeważającej ilości położonych w Beskidach. Z przeprowadzonej analizy bazy noclegowej województwa w latach 1999 – 2002 wynika, że: hotelowa baza noclegowa po początkowym spadku, od 2001r, nieznacznie zaczyna wzrastać, nie przekłada się to na razie na ilość udzielonych noclegów i stopień wykorzystania bazy hotelowej (szczególnie w hotelach wyższych kategorii).

Obok tradycyjnych procentowych mierników w analizach zjawisk turystycznych zastosowano również mierniki specyficzne, tylko dla potrzeb turystyki.

W tym zakresie wykorzystywane są następujące wskaźniki:

- wskaźnik nasycenia bazą turystyczną wyrażony liczbą miejsc noclegowych przypadających na km² powierzchni całkowitej, zwany wskaźnikiem Charvata,
- wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców stałych, zwany wskaźnikiem Schneidera,
- wskaźnik funkcji turystycznej wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na km² powierzchni całkowitej, zwany wskaźnikiem Deferta,
- wskaźnik liczby udzielonych noclegów przypadającej na km² powierzchni całkowitej,
- wskaźnik funkcji turystycznej miejscowości (wskaźnik Baretje'a i Deferta) wyrażony liczbą turystycznych miejsc noclegowych, pomnożoną przez 100, przypadającą na liczbę ludności miejscowej.

W województwie śląskim bazę noclegową w 2001 r. tworzyło łącznie 35046 miejsc noclegowych.

wyszczególnienie	Wielkości wskaźnikowe w 2001 roku		
	Kraj	Województwo śląskie	W wybranych powiatach i miejscowościach - wartości maksymalne w województwie
Wskaźnik Charvata Nasycenia bazą turystyczną miejsc noclegowych/1 km ²	2,0	2,9	15,9 – powiat cieszyński 7,2 – powiat bielski 95,8 – m. Ustroń 51,9 – m. Szczyrk 14,4 – Chorzów 14,3 – Częstochowa 18,1 – gm. Czernichów 16,9 – gm. Jaworze

Wskaźnik Schneidera Intensywność ruchu turystycznego Liczba turystów/1000 mieszkańców	368,4	245,5	1879,9 – powiat cieszyński 665,9 – powiat bielski 12480,1 – m. Szczyrk 10235,6 – m. Wisła 3438,0 – gm. Czernichów 2420,9 – gm. Kroczyce 740,0 – m. Częstochowa 340,6 – m. Bielsko - Biała
Wskaźnik Deferta Wykorzystanie noclegów - liczba turystów korzystających z noclegów/km ² - udzielone noclegi/km ²	45,5	96,5	443,2 – 1437,0 – powiat cieszyński 215,0 – 781,3 – powiat bielski 2529,9 – 8269,2 – m. Ustroń 1819,5 – 5384,5 – m. Szczyrk 1176,4 – m. Częstochowa 682,0 – 1838,2 – m. Chorzów 397,8 – 2032,9 – gm. Jaworze 1063,2 – 1063,2 – gm. Czernichów
Wskaźnik Baretje'a i Deferta Wskaźnik funkcji turystycznej Turystyczne miejsca noclegowe/100 mieszkańców	1,6	0,7	6,8 – powiat cieszyński 3,1 – powiat żywiecki 37,7 – m. Wisła 35,7 – m. Ustroń 0,9 – m. Częstochowa 0,8 – m. Bielsko - Biała 15,9 – gm. Czernichów 9,4 – gm. Rajcza

Analiza wybranych wielkości wskaźnikowych pozwala na stwierdzenie, że turystyczne zainteresowanie województwem śląskim plasuje go wysoko w skali kraju, szczególnie w wielkości nasycenia bazą noclegową i stopniem jej wykorzystania. W warunkach województwa szczególnie wyróżniają się miasta i powiaty południowe o ugruntowanej renomie całorocznego wykorzystania turystycznego.

Baza gastronomiczna - według stanu na koniec 2002 r. w województwie zarejestrowanych było 13 tys. placówek gastronomicznych, w tym w obiektach bazy noclegowej było około 487 placówek gastronomicznych. Lata 1999 – 2002 liczba placówek gastronomicznych w obiektach noclegowych turystyki, zmalała

Baza towarzysząca (techniczna infrastruktura specjalistyczna) - wyznaczonych i oznakowanych 4670 km pieszych szlaków turystycznych, realizowany program „Rowerem po Śląsku”, którego koordynatorem jest Śląski Związek Gmin i Powiatów. Województwo stwarza doskonałe warunki do uprawiania sportów zimowych - w Beskidach liczne trasy narciarskie (łączna długość w regionie wynosi ponad 200 km). W regionie znajduje się kilkanaście rzek i zbiorników wodnych służących rekreacji wodnej i żeglarsztwu. Najczęściej są to zbiorniki sztuczne, utworzone poprzez budowę zapór na ciekach, ale istnieje też kilka zbiorników urządzonych w dawnych wyrobiskach górniczych kopalń piasku. Większość z nich wykorzystywana jest do żeglarsztwa, windsurfingu, kajakarstwa, wioślarstwa oraz pływania i wypoczynku nad wodą. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska swoim ukształtowaniem terenu i formami skalnymi przyciąga amatorów wspinaczki skałkowej. Do terenów przeznaczonych na działalność skałkową należą: Skałki Kroczyckie, Podlesickie, Rzędowickie, Włodowickie, rejon Podlesic, rejon Okiennika oraz rejon Olsztyna, Podzamcza i Ryczowa. W wyniku zjawisk krasowych powstało na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej ponad 900 jaskiń i schronisk skalnych, zgrupowanych w okolicy Olsztyna, Potoku Złotego, Podlesic i Smolenia, stanowiących cel przyjazdów wspinaczy skałkowych.

1.4.2. Główne cele strategiczne, cele kierunkowe i kierunki polityki przestrzennej przyjęte w Strategii

Opierając się na przyjętej wizji rozwoju turystyki w województwie śląskim przy uwzględnieniu walorów i możliwości turystycznych regionu, stanu zagospodarowania turystycznego oraz oceny uwarunkowań związanych z pojawiającymi się w otoczeniu szansami rozwoju, w strategii sformułowano następujące cele strategiczne i cele kierunkowe oraz wskazano działania niezbędne dla osiągnięcia zamierzonych celów:

1. Cel strategiczny: Rozwój produktu markowego - turystyka biznesowa

Posiadane zasoby bazy noclegowej, obiektów wystawowych, konferencyjnych, a także doświadczony w obsłudze turysty biznesowego personel stanowią najistotniejsze mocne strony produktu. Turystyka biznesowa rozwija się głównie wokół centrów gospodarczo-społecznych regionu oraz na obszarach atrakcyjnych i predestynowanych do pełnienia funkcji usługowej dla sfery województwo śląskie, ze względu na swoje położenie oraz znaczenie gospodarcze, stanowi ważny punkt na mapie polskich centrów kongresowych. Rozwój produktu oparty o szersze wykorzystanie obiektów i urzędzeń służących również innym celom. Rozmieszczenie punktowe w poszczególnych miejscowościach.

- 1.1. Cel: Wzrost liczby turystów podróżujących w interesach - potrzeba bezpośredniej obecności na terenie województwa śląskiego, w celu zrealizowania określonych spraw zawodowych stanowi główną przyczynę tego typu podróży
- 1.2. Cel: Wzrost znaczenia turystyki kongresowej i konferencyjnej - Z punktu widzenia aktywizacji gospodarczej regionu i podniesienia jego atrakcyjności w oczach potencjalnych inwestorów istotne staje się wsparcie produktu turystyki kongresowej, który obecnie jest niedostatecznie rozwinięty.
- 1.3. Cel: Wspieranie turystyki związanej z uczestnictwem w targach, wystawach, giełdach - jest to produkt rozwinięty na obszarze województwa śląskiego. Największe obiekty targowe i wystawowe są dobrze przygotowywane do organizowanych imprez. Brakuje natomiast nowoczesnych, mniejszych obiektów, dostosowanych do organizacji cyklicznych imprez wystawowych o znaczeniu lokalnym i regionalnym. W tym celu najczęściej wykorzystuje się istniejące obiekty widowiskowo-sportowe, które nie zawsze spełniają w pełni oczekiwania organizatorów i uczestników imprez wystawowych.
- 1.4. Cel: Promowanie wyjazdów motywacyjnych - podróże motywacyjne to turystyka traktowana jako premia otrzymana od przedsiębiorstwa za osiągnięte wyniki, jako dodatkowy bodziec do dalszej skutecznej realizacji założonych celów. Jest to atrakcyjna forma wykorzystania bazy noclegowej poza sezonem.

2. Cel strategiczny: Rozwój produktu markowego - turystyka miejska i kulturowa

W skład segmentu dotyczącego turystyki miejskiej i kulturowej wchodzi:

- Zwiedzanie miast tj. obiektów zabytkowych (sakralnych i świeckich), historycznych układów urbanistycznych, zespołów o charakterze rezydencjonalnym, interesujących osiedli robotniczych oraz obiektów architektury militarnej.
- Zwiedzanie obiektów dawnego górnictwa i hutnictwa oraz innych zabytków architektury przemysłowej.
- Zwiedzanie muzeów.

- Uczestniczenie w imprezach kulturalnych, rozrywkowych i sportowych.
- Zwiedzanie miejscowości związanych z kultem maryjnym i sanktuariami religijnymi.

Rozwój produktu oparty na wykorzystaniu i promocji obiektów i urządzeń służących również innym celom. Rozmieszczenie punktowe w poszczególnych miejscowościach.

- 2.1. Cel: Zwiększenie dostępności obiektów archeologicznych dla celów turystycznych - na terenie województwa śląskiego rozpoznanych jest kilka tysięcy stanowisk archeologicznych. Wśród nich najliczniej występują grodziska (pozostałość obronnych osad) oraz cmentarzyska. Zainteresowanie zwiedzających obiektami archeologicznymi, ze względu na ich słabe zagospodarowanie i udostępnienie, jest małe.
- 2.2. Cel: Restauracja, promocja i udostępnienie turystom zabytkowych układów urbanistycznych oraz obiektów architektury militarnej - na terenie województwa śląskiego istnieje obecnie 71 miast powstałych w różnych okresach historycznych, zachowane do dzisiaj historyczne układy urbanistyczne stanowią jeden z walorów dziedzictwa kulturowego. Na terenie województwa śląskiego istnieje około dwustu pięćdziesięciu osiedli i kolonii robotniczych, pochodzących z XIX i XX wieku, z których czterdzieści wpisanych jest do rejestru zabytków, a osiemnaście objęto ochroną prawną. Wyróżnikiem krajobrazu kulturowego województwa jest szczególne nasycenie budowlami militarnymi.
- 2.3. Cel: Rozwój turystyki przemysłowej (industrialnej) - obiekty poprzemysłowe występujące na terenie województwa reprezentują szereg dziedzin gospodarki. Do rejestru zabytków jest wpisanych ponad 70 zabytków techniki, zaś liczbę tych, które nie są w nim ujęte, szacuje się na 186. Wśród obiektów wpisanych do rejestru zabytków znajdują się: zabytki przemysłu górniczego, przemysłu hutniczego, budownictwa kolejowego, budowy dróg, przemysłu łączności, przemysłu mięsnego, przemysłu papierniczego, przemysłu piwowarskiego, przemysłu poligraficznego, przemysłu spirytusowego, przemysłu włókienniczego, przemysłu zbożowo-młynarskiego.
- 2.4. Cel: Poszerzenie oferty kulturalnej, rozrywkowej i widowiskowo-sportowej - na obszarze województwa śląskiego zlokalizowane są liczne obiekty zabytkowe świadczące o bogactwie kulturowym tego obszaru. Potencjał intelektualny regionu kształtowany jest również przez sieć instytucji kultury, które jednak są rozmieszczone na obszarze województwa nierównomiernie.
- 2.5. Cel: Tworzenie warunków i wzrost liczby odwiedzin w ramach turystyki sentymentalnej - przedmiotem zainteresowań turystów zagranicznych zwłaszcza niemieckich odwiedzających krewnych, znajomych, miejsca urodzenia itp. są zabytkowe układy urbanistyczne, obiekty techniki oraz inne walory kulturowe i przyrodnicze, a także miejsca związane z biografią słynnych Niemców i spuścizną po wielkich rodach. Przedmiotem zainteresowania odwiedzających region dawnych mieszkańców Śląska narodowości żydowskiej lub ich potomków są zachowane pamiątki kultury żydowskiej, takie jak: miejsca kultu, cmentarze, budynki publiczne, tablice pamiątkowe
- 2.6. Cel: Poszerzenie oferty turystyki pielgrzymkowej - Na terenie województwa znajduje znaczna liczba sanktuariów, w tym jedno o zasięgu międzynarodowym (Częstochowa) i jedno o zasięgu krajowym (Piekarz Śląskie) oraz liczne inne miejsca pielgrzymkowe np. Myszków - Mrzygłód, Kłobuck, Lelów.

3. Cel strategiczny: Rozwój produktu markowego - turystyka na terenach wiejskich

Gminy wiejskie jako regiony turystyczne województwa śląskiego oferują swój produkt turystyczny, a więc są podmiotami podaży rynku turystycznego. Głównym czynnikiem jest poszukiwanie przez producentów rolnych dodatkowych źródeł dochodu. Natomiast czynnikiem zewnętrznym sprzyjającym rozwojowi turystyki na obszarach wiejskich jest rozwój alternatywnych form turystyki, którymi zainteresowani są turyści, często goście z zagranicy.

Podstawą wyróżnienia obszarów wiejskich są zarówno atrakcje przyrodnicze jak i cechy osiedleńcze, struktura użytkowania ziemi, przewaga użytkowania rolno - leśnego. Turystyka na terenach wiejskich może rozwijać się jedynie w oparciu o ochronę przed degradacją posiadanych walorów.

- 3.1. Cel: Rozwój agroturystyki - produkt agroturystyczny to dowolna kombinacja usług miejsca i usług turystycznych w ramach danego gospodarstwa rolnego, leśnego, zlokalizowana w granicach administracyjnych gminy wiejskiej. Ten rodzaj turystyki związany jest z pobytem w gospodarstwie rolnym i dotyczy różnych form spędzania czasu wolnego oraz uprawianych aktywności turystycznych i rekreacyjnych, których dobór i kompozycja uzależniona będzie od obszaru, na jakim zlokalizowana jest działalność agroturystyczna. Najczęściej są to: krajoznawstwo, turystyka rowerowa (górska, nizinna), turystyka piesza, wioślarstwo, żeglarstwo, hippika, łowiectwo, wędkarstwo itp. Podstawowymi kryteriami wyodrębnienia regionów agroturystycznych są walory przyrodnicze, klimatyczne, krajobrazowe, zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne, atrakcje historyczno-kulturowe, folklor oraz uprawiane formy aktywności turystycznych i rekreacyjnych, a także możliwości ich rozwijania.
- 3.2. Cel: Utworzenie warunków do pełniejszego rozwoju ekoturystyki - Prawidłowy rozwój ekoturystyki na obszarach chronionych powinien spełniać trzy grupy celów: ekologiczne, społeczne i ekonomiczne. Do priorytetów ekologicznych należy zaliczyć zapewnienie ochrony przyrody i krajobrazu w długiej perspektywie oraz budowanie klimatu poparcia dla terenów chronionych wśród społeczności lokalnych oraz turystów. Cele ekonomiczne wiążą się ze wspieraniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego w najbardziej wrażliwych i cennych regionach świata, a tym samym przyczyniają się do rozwoju gospodarki narodowej danego kraju, likwidowania bezrobocia i dostarczania środków finansowych na cele ochrony przyrody i krajobrazu. Władze gmin i miejscowości położonych w granicach lub otulinach obszarów chronionych coraz częściej dostrzegają korzyści płynące z nietypowej lokalizacji dla zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu.
- 3.3. Cel: Zachowanie i udostępnianie turystom zabytkowej architektury drewnianej - Zabytkowa architektura drewniana przedstawia dużą wartość dla regionu i równocześnie stanowi istotny element produktu turystyki wiejskiej oraz turystyki kulturowej, krajoznawczej. Mimo różnych, czasem burzliwych dziejów, niektóre obiekty zabytkowej architektury drewnianej zachowały się w regionie. Procesy związane z rozwojem przemysłu oraz unowocześnieniem gospodarki rolnej spowodowały, iż pozostało na obszarze województwa śląskiego niewiele zabytków świeckich. Większość stanowią obiekty sakralne. Skupiska świeckiego budownictwa drewnianego występują na terenach górskich oraz w północnej i wschodniej części województwa.

Budownictwo sakralne w południowej części województwa, wraz ze skupiskami lokalnego świeckiego budownictwa drewnianego rozlokowanego pośród kompleksów leśnych, tworzy specyficzny krajobraz kulturowy Beskidów.

4. Cel strategiczny: Wzrost znaczenia produktu markowego - turystyka tranzytowa i przygraniczna

Specyficzne położenie województwa śląskiego na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych łączących zachód ze wschodem Europy i kraje Europy północnej z południem kontynentu jak również bliskie sąsiedztwo z republiką czeską i słowacką sprawia, iż jest to region o znacznym potencjale w zakresie rozwoju turystyki tranzytowej i przygranicznej. Rozwój tej formy turystyki występuje wzdłuż głównych szlaków tranzytowych przebiegających przez region, jak również na obszarach granicznych województwa.

Rozwój turystyki tranzytowej, oraz przygranicznej powinien przyczynić się do wzbogacenia oferty turystycznej regionu, powodując wydłużenie czasu spędzanego przez osoby przyjeżdżające i przejeżdżające przez obszar województwa.

4.1. Cel: Wspieranie rozwoju turystyki przygranicznej - Głównymi wyznacznikami turystyki przygranicznej w województwie śląskim są: atrakcyjne ceny przyciągające turystów zagranicznych przybywających w celach handlowych (ten czynnik jest zmienny i uzależniony od kursu walut), liczne atrakcje przyrodnicze i bogactwo kulturowe regionu, dobrze rozwinięta baza noclegowa, żywieniowa oraz towarzysząca. W całej strefie przygranicznej znajdują się liczne szlaki turystyczne, możliwa jest rekreacja nad wodą, występują liczne obiekty archeologiczne, a także zabytkowe układy urbanistyczne, obiekty przemysłowe i zabytki techniki, a także możliwa jest turystyka „do korzeni” narodowości żydowskiej i niemieckiej.

4.2. Cel: Tworzenie warunków do korzystniejszego rozwoju turystyki tranzytowej - międzynarodowa drogowa turystyka tranzytowa w województwie śląskim opiera się o dwa korytarze transeuropejskiej sieci transportowej. Szanse lepszego rozwoju turystyki tranzytowej stwarzają takie atuty, jak: dogodne umiejscowienie województwa (centralna część obszaru południowej Polski); przebieg dwóch korytarzy transeuropejskiej sieci transportowej; relatywnie duża gęstość dróg krajowych (DK) oraz wojewódzkich; szybki rozwój inwestycji drogowych; duży potencjał przyrodniczy i kulturowy, dzięki któremu można rozbudowywać bazę turystyki tranzytowej; różnorodność już istniejącej bazy towarzyszącej (stacje paliw, parkingi itp.); łatwość korzystania z alternatywnych środków transportu w Aglomeracji (komunikacja miejska autobusowa oraz tramwajowa); rozbudowana sieć połączeń kolei aglomeracyjnej. Mimo znacznego potencjału, w rozwoju turystyki tranzytowej występuje szereg utrudnień. Do istotniejszych należą: zły stan dróg; permanentne zagrożenia infrastruktury drogowej z tzw. „szkód górniczych, brak obwodnic miast i miejscowości, niski poziom usług infrastruktury towarzyszącej, niska świadomość o wartościach przyrodniczych i kulturowych, brak społecznej świadomości zysków płynących z aktywizacji ruchu tranzytowego czy dewastacja ekosystemów wskutek intensywnej eksploatacji dróg tranzytowych.

Obszarami rozwoju turystyki tranzytowej są te, przez które przebiegają główne szlaki komunikacyjne lub obwodnice. O ich atrakcyjności decyduje wiele elementów: infrastruktura techniczna, miejsca noclegowe, jakość dróg i inne.

5. Cel strategiczny: Rozwój produktu markowego - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna

Turystyka rekreacyjna to przede wszystkim tradycyjna turystyka rekreacyjno-wypoczynkowa, wykorzystująca walory środowiska przyrodniczego: góry, lasy, wody powierzchniowe. Turystyka aktywna to wszystkie formy wypoczynku wymagające wysiłku fizycznego - turystyka rowerowa, żeglarska, kajakowa, wspinaczkowa, jeździectwo, narciarstwo itd. Turystyka aktywna należy do najdynamiczniej rozwijających się, która to tendencja powinna nadal utrzymywać się ze względu na swoje ściśle powiązanie z występującymi na świecie trendami społecznymi (m.in. wzrost aktywności kierowania własnym życiem, dążenie do prowadzenia zdrowszego trybu życia i wzrost świadomości ekologicznej). Do kategorii turystyki specjalistycznej zalicza się formy turystyki ukierunkowane na określony cel.

Wykorzystywanie walorów środowiska przyrodniczego stanowi podstawę dla rozwoju tego typu turystyki. Przekroczenie chłonności turystycznej obszarów i pojemności tras i szlaków może powodować degradację tych walorów.

5.1. Cel: Wzrost znaczenia turystyki pieszej - w województwie śląskim dość dobrze rozwinięta jest turystyka piesza. Województwo posiada ponad 4 000 km oznakowanych szlaków turystycznych. O atrakcyjności wędrowek pieszych decydują walory przyrodnicze oraz antropogeniczne. Niezmiernie ważne jest oznakowanie szlaku wraz z infrastrukturą dodatkową. W Beskidach występuje prawidłowo utrzymana i oznakowana sieć szlaków turystycznych, znajduje się tu ponad 1 200 km oznakowanych szlaków i sieć schronisk turystycznych. Obiekty typu schroniska świadczą na szlakach podstawowe usługi noclegowe i gastronomiczne. Dobrze rozwinięta jest baza turystyczna w dolinach. W niektórych atrakcyjnych turystycznie pasmach, zwłaszcza w powiecie żywieckim, wyraźnie brakuje infrastruktury turystycznej na szlakach. Nie mniej atrakcyjna dla turystyki pieszej jest Wyżyna Krakowsko-Częstochowska z jej szlakami: Szlakiem Warowni Jurajskich, który w znacznej części przebiega terenami województwa, Szlakiem Orlich Gniazd oraz Szlakiem Zamonitu, prowadzącym z Dąbrowy Górniczej przez m.in. Pogorię, Centurię, Bobolice, Złoty Potok aż do Poraja. Właściwym kierunkiem rozwoju turystyki pieszej na Wyżynie Krakowsko - Częstochowskiej jest tworzenie dużej ilości krótkich, kilkugodzinnych, dobrze oznakowanych szlaków, pozwalających na dotarcie do najatrakcyjniejszych miejsc (zamki, wychodnie skalne, jaskinie, Pustynia Błędowska, inne atrakcje przyrodnicze). Również obszary leśne północno-zachodniej części województwa powinny zostać wyposażone w krótkie, kilkugodzinne, dobrze oznakowane szlaki, pozwalające na dotarcie do wybranych atrakcyjnych miejsc (np. pomnik przyrody różanecznika, jaskinia „Szachownica”, rezerwat „Jeleniak Mikuliny” itp.). Inną formą wędrowki jest trekking, który polega na pokonywaniu trasy jak najbardziej „naturalnymi” szlakami, z dala od siedzib ludzkich. W wysoko zurbanizowanym województwie śląskim, niestety niewiele jest takich obszarów, a należą do nich: szlaki Beskidu Żywieckiego, obszary leśne okolic Rud, obszary leśne Pszczyzny, lasy w pobliżu Częstochowy.

5.2. Cel: Rozwój i popularyzacja narciarstwa zjazdowego - narciarstwo zjazdowe wymaga określonych warunków przyrodniczych (ukształtowanie, nachylenie stoku, zaleganie pokrywy śnieżnej itd.), dlatego też nie każdy teren nadaje się do uprawiania tego sportu. W województwie śląskim istnieją dobre warunki dla narciarstwa zjazdowego, głównie w jego południowej, górzyszej części. Są to równocześnie obszary o najwyższych wartościach środowiska przyrodniczego, objęte różnymi formami obszarowej i punktowej ochrony przyrody i kultury. Nadmierny rozwój produktu zagraża stabilności środowiska przyrodniczego. W Beskidach działa około 150 wyciągów narciarskich, kolejki linowe i terenowe: na Skrzyczne w Szczyrku, na Szyndzielnię w Bielsku-Białej, na Czantorię w Ustroniu-Polanie, na Palenicę w Ustroniu-Jaszowcu, na Żar w Międzybrodziu Żywieckim. W Szczyrku istnieje ponad 60 km tras narciarskich o różnym stopniu trudności i blisko 30 wyciągów, w tym 2 krzeselkowe. Trasy narciarskie wyposażone są w armatki śnieżne. Kilka stoków jest oświetlonych. W Korbielowie funkcjonuje 14 wyciągów obsługujących 15 km tras. Dobre warunki dla narciarstwa zjazdowego występują w Wiśle; działa tu ponad 20 wyciągów obsługujących 20 km tras. Dalszy rozwój narciarstwa zjazdowego w Beskidach wymaga znalezienia kompromisu i rozwiązania problemów związanych z ochroną przyrody.

Zaproponowane scenariusze docelowe dla ważniejszych ośrodków narciarskich:

Szczyrk - najlepszy ośrodek narciarski w Beskidach, dobra dostępność komunikacyjna, sieć skibusów dowożących z parkingów do dolnych stacji, liczna i zróżnicowana baza noclegowa i gastronomiczna, wiele atrakcji o charakterze sportowym (basen, korty, rehabilitacja) i kulturowym (spektakle, kino, koncerty, dyskoteki).

Wisła i Ustron - popularne ośrodki narciarskie o zróżnicowanych warunkach i różnym stopniu trudności tras narciarskich, zapewniające bardzo szeroki wybór dodatkowych atrakcji poza narciarstwem oraz dobrze rozwiniętą bazę noclegową i gastronomiczną.

Korbielów - ośrodek narciarski dający gwarancję dobrej jakości tras i pokrywy śnieżnej przez większą część sezonu oraz mniejszej liczby osób niż w pozostałych popularnych ośrodkach; powinien posiadać dobrze rozwiniętą bazę noclegową i gastronomiczną; atrakcje dodatkowe mają tam mniejsze znaczenie.

Brenna - ośrodek oferujący narciarzom możliwość kontaktu z przyrodą na trasach dobrej jakości. Dobrze rozwinięta baza noclegowa oparta na małych obiektach, przede wszystkim kwaterach agroturystycznych, a duża ilość lokali gastronomicznych serwuje m.in. potrawy regionalne. Odbывające się tu liczne imprezy kulturalne, często nawiązują do kultury ludowej.

Pozostałe obszary Beskidów - ośrodki mniejsze, o gorszej dostępności komunikacyjnej i często gorzej przygotowane są od strony infrastrukturalnej. Klienci zainteresowani niższą ceną usług (zwłaszcza noclegowych i gastronomicznych) oraz oryginalnością lokalizacji.

Bytom - jako mały ośrodek, zdobywa klientów nie tyle urozmaiceniem tras, ile ich bardzo dobrym przygotowaniem i krótkim czasem dojazdu; jest także bezkonkurencyjnym ośrodkiem narciarstwa całorocznego.

Morsko jest małym, kameralnym ośrodkiem, dzięki korzystnej lokalizacji oferującym mieszkańcom północnej części województwa możliwość jazdy na nartach przede wszystkim podczas jednodniowych wypadów. Ośrodek charakteryzuje się bardzo dobrze utrzymaną i do późnej wiosny pokrytą śniegiem trasą oraz dobrze rozwiniętą bazą gastronomiczną.

- 5.3. Cel: Utworzenie odpowiednich warunków dla narciarstwa biegowego - w zasadzie narciarstwo biegowe można uprawiać prawie wszędzie. Jednakże o jego atrakcyjności decydują dodatkowe czynniki: lesistość, zróżnicowane ukształtowanie, przygotowanie odpowiednich tras. W Beskidach w okolicach Szyndzielni-Klimczoka, Kubalonki-Istebnej, Zaolzia, Doliny Straconki, Koniakowa-Jaworzynki występują atrakcyjne stoki o ograniczonym nachyleniu, umożliwiające wyznaczenie tras biegowych zakreślających pętle, zróżnicowanych pod względem trudności i długości, do pokonania w czasie od 1 do 8 godzin. Prowadziłyby one przez atrakcyjne widokowo i przyrodniczo tereny. W północnej części województwa (powiaty: zawierciański, myszkowski, częstochowski, kłobucki, lubliniecki i tarnogórski) można przygotować trasy o umiarkowanej długości (ok. 5 km), zapewniające możliwość wyboru spośród kilku wariantów. Ze względu na małą obecnie popularność narciarstwa biegowego w Polsce, należy podjąć działania promocyjne i utworzenie kilku wzorcowo zagospodarowanych tras (kilku tras w Beskidzie Śląskim, Żywieckim, Małym i w części północnej województwa) jako alternatywę dla narciarstwa zjazdowego.
- 5.4. Cel: Rozwój i popularyzowanie górskiej turystyki rowerowej - o atrakcyjności turystyki rowerowej górskiej decydują warunki przyrodnicze, do najistotniejszych należy rzeźba terenu oraz lesistość. Należy zmierzać do utworzenia sieci zróżnicowanych i łączących się ze sobą tras rowerowych, zapewniających bezpieczeństwo zarówno rowerzystom, jak i innym turystom. Dążyć należy do rozdzielania szlaków turystyki pieszej i rowerowej. Sieć tras powinna umożliwiać turystom zarówno odbywanie krótkich, niewymagających wielkiego wysiłku przejazdów, jak i długich, całodniowych, a nawet kilkudniowych wypadów dla doświadczonych kolarzy. W Beskidach kolarze górcy wykorzystują zwykle szlaki piesze. Nie jest to rozsądne rozwiązanie, turyści piesi narażeni są na niebezpieczeństwo i zmuszeni zbaczać z drogi, by ustąpić miejsca rowerzystom. Dla turystów-kolarzy wytyczono wiele tras w Beskidach, a także na obszarze Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej.
- 5.5. Cel: Wspieranie rozwoju turystyki rowerowej krajoznawczej - przez województwo przebiega szereg tras rowerowych, m.in.: Europejska Trasa Rowerowa z Middelburga do Odessy (Jastrzębie-Zdrój, Strumień, Pszczyna, Miedźna), Szlak Euroregion Śląsk Cieszyński, Szlak Orlich Gniazd (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska). Turystyka krajoznawcza rowerowa łączy dwa istotne elementy: aktywność ruchową oraz poznanie regionu (miejsc odwiedzanych). Uprawiana jest przez turystów o różnej motywacji. Dlatego też może być uprawiana niemal na obszarze całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem terenów leśnych i parkowych oraz dojazdu do przyrodniczych i antropogenicznych atrakcji turystycznych. Aby województwo śląskie stało się bardziej atrakcyjne dla turystów - kolarzy i mieszkańców przemieszczających się za pomocą rowerów, konieczna jest dalsza rozbudowa sieci dobrze przygotowanych i oznakowanych dróg rowerowych, łączących ze sobą najważniejsze atrakcje turystyczne województwa i główne miejscowości oraz połączonych z podobnymi szlakami w innych województwach, a także - z międzynarodowymi.
- 5.6. Cel: Wspieranie rozwoju turystyki wodnej - Na obszarze województwa śląskiego występuje kilka zbiorników zaporowych, umożliwiających uprawianie sportów wodnych, są także zbiorniki powstałe w wyniku zalania terenów poeksploatacyjnych. Do obszarów predystynowanych do rozwoju turystyki wodnej zaliczyć można: turystyka żeglarska -do najczęściej odwiedzanych akwenów należą:

Jeziro Żywieckie, Międzybrodzkie, zbiornik Paprocany w Tychach, Zalew Imieliński, zbiorniki Poraj i Blachownia w okolicach Częstochowy, Jezioro Pławniowickie i Jezioro Dzierżno niedaleko Gliwic; turystyka kajakowa - brak bardzo atrakcyjnych terenów, uprawiana głównie na rzekach: Warcie, Liswarcie, Pilicy, Białej Przemszy; nurkowanie podwodne - głównym ośrodkiem, mającym znaczenie międzynarodowe jest Ośrodek Sportów „Orka” w Jaworznie, w ośrodku tym odbywają się szkolenia, zawody oraz pokazy. Ze względu na ochronę sanitarną wyłączone są z tego typu działalności lub działalność w ograniczonym zakresie na akwenach: zbiornik Goczałkowicki, zbiornik Imieliński, zbiornik Kozłowa Góra.

- 5.7. Cel: Rozwój i upowszechnianie turystyki konnej - Rozwój turystyki konnej jest uwarunkowany głównie przygotowaniem i zatrudnieniem odpowiedniej kadry. Wczasy połączone z uprawianiem hippiki stają się modne. Turystyka konna w postaci różnych form występuje i rozwija się na obszarze całego województwa śląskiego. Niektóre jej formy, jak np. nauka jazdy, rekreacyjne i krajoznawcze przejażdżki na koniu lub w bryczce (saniach) prowadzone są w wielu gospodarstwach agroturystycznych, a więc rozwijają się na obszarach wiejskich i obszarach wiejskich o zurbanizowanym charakterze. Z roku na rok przybywa szlaków turystyki konnej; do najważniejszych przebiegających przez województwo śląskie należą: Szlak Transbeskidzki, liczący 600 km i Transjurajski Szlak Konny (z Nielepic pod Krakowem do Częstochowy), liczący 250 km. Na obszarze południowym polityki rozwoju województwa śląskiego oraz w rejonie północno-zachodnim obszaru północnego polityki rozwoju województwa śląskiego występują atrakcyjne walory turystyczne do tworzenia stanic i organizowania rajdów konnych.
- 5.8. Cel: Utworzenie warunków do uprawiania sportów ekstremalnych i innych - wspinaczka skałkowa (bardzo dobre warunki do uprawiania tego sportu oferuje Wyżyna Krakowsko-Częstochowska), bulderling (wspinaczka sportowa na niewielkich sztucznych obiektach), wspinaczka jaskiniowa (dla wyspecjalizowanego grona turystów w jaskiniach na wyżynie Krakowsko - Częstochowskiej i w Beskidach), bungee-jumping (skok na linie z obiektów technicznych), szybownictwo i lotnictwo sportowe (na lotniskach sportowych w: Aleksandrowicach, Rudnikach, Muchowcu, Gliwicach - Trynku, Rybniku i Międzybrodziu Żywieckim) parolotniarstwo (przyjazne środowisku - latanie bez napędu silnikowego do startu potrzebne wzniesienie, np.: góra Żar, Skrzyczne, Ochodźta, Siewierska), jazda samochodami terenowymi oraz czterokołowymi motocyklami Quad (pokonywanie wertepów i bezdroży zazwyczaj na terenach górskich, imprezy trudne do pogodzenia z ochroną przyrody i walorów turystycznych), szkoła przetrwania (uprawiana na terenach leśnych, górskich i pustynnych, tereny dogodnie: lasy raciborskie, lasy pszczyńskie, wyżyna Krakowsko - Częstochowska), paintball (gry sportowe w obiektach przeznaczonych do rozbiórki), biegi na orientację (po odpowiednim przygotowaniu fizycznym oraz zaopatrzeniu w sprzęt i mapy do uprawiania w parkach, lasach, ośrodkach rekreacyjnych). Produkt skierowany do określonego ściśle, wyspecjalizowanego użytkownika o zróżnicowanej potrzebie wykorzystania warunków przyrodniczych i zagrożeniu jego funkcjonowania. Wspinaczka skałkowa i jaskiniowa, parolotniarstwo, survival czy biegi na orientację to dziedziny rozwijające się z wykorzystaniem naturalnych walorów; terenowa jazda samochodami i motocyklami tym ciekawsza im trudniejsze warunki terenowe - w warunkach naturalnych duża dewastacja powierzchni

terenu, zniszczenie pokrywy roślinnej, hałas, spaliny najczęściej w terenach chronionych)

- 5.9. Cel: Utworzenie produktu markowego - śląska turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna - Ustroń i Goczałkowice-Zdrój to jedyne miejscowości województwa należące do grupy miejscowości posiadających statut uzdrowiska (tzn. takich, których wykaz ustala Rada Ministrów).

Ustroń jest uzdrowiskiem podgórskim i występuje tu typ bioklimatu umiarkowanie bodźcowy, naturalne zasoby lecznicze stanowią termalne wody chlorkowo-sodowo-wapniowe, bromkowe, jodkowe o temp. 28⁰C oraz torfy lecznicze (czerpane z Zabłocia). Profile lecznicze uzdrowiska to: ortopedyczno-urazowy, reumatyczny, układu nerwowego, górnych dróg oddechowych, kardiologiczny, naczyń obwodowych i otyłości.

Goczałkowice-Zdrój znajdują się w zachodniej części regionu bioklimatycznego V, najcieplejszego w Polsce, w podregionie o zwiększonej bodźcowości termicznej. Jest to uzdrowisko nizinne, przyjeziorne, występuje tu typ klimatu łagodny i okresowo umiarkowanie bodźcowy, modyfikowany przez zbiornik wodny i wysoki poziom wód gruntowych. Zaliczane jest do zdrojowisk borowinowych, występują tutaj również solanki (wody chlorkowo-sodowe, bromkowe, jodkowe, żelaziste, borowe). Złóża borowin (torfu leczniczego) są jednymi z najlepszych w kraju. Profil leczniczy gminy obejmuje choroby narządów ruchu, reumatyczne, choroby układu oddechowego, neurologiczne (u dorosłych, dzieci) oraz ortopedyczno-urazowe, a także choroby kobiece.

Do obszarów rozwoju produktu turystyki uzdrowiskowej zaliczyć należy oprócz Ustronia i Goczałkowic-Zdroju również Jaworze.

6. Cel strategiczny: Podnoszenie dostępności i jakości świadczonych usług turystycznych oraz budowa systemu wsparcia rozwoju markowych produktów turystycznych

Dla zapewnienia efektywności sektora turystyki i rozwoju produktów markowych niezbędne jest podjęcie działań o charakterze wspierającym i komplementarnym do wcześniej zaproponowanych. W szczególności będzie się to odnosić do zagadnień związanych z tworzeniem systemu marketingu regionalnego sektora turystyki. Z zagadnieniem tym nierozdzielnie jest zatem związane tworzenie zintegrowanego systemu promocji produktów turystycznych regionu, podnoszenia kwalifikacji kadry zajmującej się turystyką, organizacją systemu badań marketingowych oraz stworzeniem sieci doradczej dla przedsiębiorstw branży turystycznej.

W przypadku województwa śląskiego niezwykle istotne będzie podjęcie aktywnych działań skierowanych na zmianę niekorzystnego dziś wizerunku regionu jako obszaru przemysłowego, o zdegradowanym środowisku i nieatrakcyjnego turystycznie, dlatego też, niezbędne będzie wykreowanie silnej marki oraz podjęcie aktywnych działań promocyjnych, które będą istotnym elementem polityki i tworzenia turystycznego wizerunku tego województwa.

Rozwój produktów turystycznych wymaga także poprawy stanu technicznego oraz rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej w szczególności drogowej oraz ochrony środowiska. Działania podjęte w tym zakresie powinny zwiększyć dostępność do miejsc atrakcyjnych turystycznie jak również ułatwić i przyspieszyć przemieszczanie się po regionie.

- 6.1. Cel: Tworzenie zintegrowanego systemu promocji regionu - podstawowym celem działań marketingowych obszarów recepcji turystycznej jest zmiana ich obecnego wizerunku, związanego z postrzeganiem całego województwa jako obszaru przemysłowego, o zdegradowanym środowisku i nieatrakcyjnego turystycznie. Wyjątkiem może tu być jedynie obszar Beskidów i częściowo Wyżyna Krakowsko - Częstochowska. Elementem wzmacniającym siłę oddziaływania nowego wizerunku powinien być krótki slogan i logo, które z czasem mogłoby być licencjonowane firmom turystycznym, zajmującym się obsługą turystyki przyjazdowej. Szczególną rolę powinny pełnić punkty it. usytuowane w miejscach, w których następuje pierwszy kontakt przyjeżdżających do województwa turystów z regionem. Pełniłyby one rolę, tzw. Welcome Centers i ich zadaniem byłaby promocja i informacja szczegółowa o całym obszarze województwa.
- 6.2. Cel: Podnoszenie kwalifikacji kadry pracowników branży turystycznej - istotnym warunkiem rozwoju sektora turystyki w regionie jest podnoszenie kwalifikacji i szkolenie nowych pracowników tego sektora oraz pracowników administracji zajmujących się tą dziedziną. Podniesienie jakości świadczonych usług turystycznych oraz ciągłe podnoszenie kwalifikacji pracowników branży turystycznej powinna następować na obszarze całego województwa śląskiego..
- 6.3. Cel: Wspieranie rozwoju atrakcyjnej bazy noclegowej i gastronomicznej - Baza hotelowa i gastronomiczna stanowi istotny element rozwoju markowych produktów turystycznych województwa oraz istotny czynnik wpływający na podnoszenie jego konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej regionu. Dostępność obiektów noclegowych świadczących usługi na całym obszarze województwa wpływać będzie zatem na decyzje dotyczące sposobu i miejsca spędzenia wolnego czasu. Poprawa zaplecza noclegowego i gastronomicznego pożądana jest na terenie całego województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów predysponowanych i kreujących rozwój markowych produktów turystycznych oraz w miastach i wzdłuż ważnych szlaków drogowych.
- 6.4. Cel: Rozbudowa technicznej infrastruktury podnoszącej dostępność miejsc i atrakcji turystycznych regionu - rozwój infrastruktury w znacznym stopniu decyduje o konkurencyjności i wizerunku województwa jako rynku turystycznego oraz wpływa na jego ocenę. Czynnikiem wpływającym na wykorzystanie i atrakcyjność oferty turystycznej regionu jest w głównej mierze jej dostępność. W województwie śląskim możliwość szybkiej komunikacji oraz przemieszczania się jest szczególnie ważna ze względu na duże zróżnicowania i bogactwo oferty turystycznej tego regionu. Dlatego niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do wsparcia inicjatyw mających na celu powstawanie i poprawę stanu istniejącej infrastruktury, stanowiącej uzupełnienie i efektywniejsze wykorzystanie oraz zagospodarowanie istniejących walorów turystycznych. Ze względu na kompleksowy charakter, jaki odgrywa stan infrastruktury technicznej i jej rozwój prowadzenie działań w tym zakresie pożądana jest na terenie całego województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów predysponowanych i kreujących rozwój markowych produktów turystycznych.

Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim jest spójna z następującymi podstawowymi dokumentami o znaczeniu strategicznym:

- Strategią rozwoju turystyki w latach 2001-2006 - jej cele wypływają z celów i działań zawartych w ogólnopolskim dokumencie podstawowym,

- Strategią rozwoju krajowego produktu turystycznego Polski - w całości odpowiada obszarom tam określonym,
- Strategią rozwoju województwa śląskiego na lata 2000 – 2015 - ściśle wiąże się z odpowiednimi celami i wskazanymi kierunkami działań,
- Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego - występuje spójność i współzależność z ustalonymi celami i kierunkami polityki przestrzennej województwa.

Działania wynikające ze Strategii prowadzić mają do:

- zaspokojenia potrzeb turystów,
- racjonalnego korzystania ze środowiska przyrodniczego,

W tabeli 1 przedstawiono zestawienie celów wraz z wskazaniem istotnych, z punktu widzenia środowiska przyrodniczego i kulturowego, działań warunkujących ich osiągnięcie.

Cele strategiczne, cele kierunkowe oraz wybrane działania niezbędne do podjęcia dla osiągnięcia zamierzonego celu
Tabela 1

cel strategiczny	cele kierunkowe	wybrane kierunki działań
<p>1. Rozwój produktu markowego - turystyka biznesowa</p>	<p>1.1. Wzrost liczby turystów podróżujących w interesach. 1.2. Wzrost znaczenia turystyki kongresowej i konferencyjnej. 1.3. Wspieranie turystyki związanej z uczestnictwem w targach, wystawach, giełdach. 1.4. Promowanie wyjazdów motywacyjnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa infrastruktury sprzyjającej spędzaniu wolnego czasu. - Zwiększenie dostępności komunikacyjnej centrów miast. - Inwestycje samorządów w infrastrukturę informacyjną. - Rozbudowa sieci noclegowej i gastronomicznej o wysokim standardzie. - Promocja i rozwój wyspecjalizowanych ośrodków konferencyjnych o charakterze ponadregionalnym i centrów biznesowych. - Promocja i wspieranie organizacji imprez targowych i biznesowych. - Podnoszenie standardu obiektów wypoczynkowych i rekreacyjnych.
<p>2. Rozwój produktu markowego - turystyka miejska i kulturowa</p>	<p>2.1. Zwiększenie dostępności obiektów archeologicznych dla celów turystycznych. 2.2. Restauracja, promocja i udostępnienie turystom zabytkowych układów urbanistycznych i obiektów architektury militarnej. 2.3. Rozwój turystyki przemysłowej (industrialnej). 2.4. Poszerzenie oferty kulturalnej, rozrywkowej i widowiskowo-sportowej. 2.5. Tworzenie warunków i wzrost liczby odwiedzin w ramach turystyki sentymentalnej. 2.6. Poszerzenie oferty turystyki pielgrzymkowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie ścieżek dydaktycznych dla młodzieży szkolnej. - Organizowanie imprez kulturalnych w pobliżu obiektów archeologicznych, łączenie atrakcji archeologicznych z inną ofertą turystyczną. - Rewitalizacja centrów i dzielnic miejscowości oraz obiektów o znaczeniu historycznym i kulturowym. - Aktywizacja życia kulturalnego w zabytkowych dzielnicach i miastach. - Promowanie działań zmierzających do zachowania, upowszechniania i turystycznego wykorzystania zabytków techniki - Przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji obszarów pogorniczych i przemysłowych oraz wytypowanych obiektów i obszarów z przeznaczeniem do zagospodarowania turystycznego. - Przeznaczenie rozległych terenów kopalnianych i przemysłowych oraz nie zagospodarowanych obszarów na cele rekreacyjne. - Modernizacja i budowa obiektów kultury o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

		<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie atrakcji turystycznych w oparciu o lokalne zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego np. ogrody botaniczne. - Tworzenie tzw. sztucznych atrakcji w tym np. parków tematycznych, parków rozrywki, parków rekreacyjnych. - Zabezpieczenie przed dewastacją i niszczeniem obiektów ważnych dla turystów (pomniki, groby, szkoły, parki, budynki itd.). - Ukierunkowanie działań na promocję niektórych miejsc pielgrzymkowych. - Rozwój infrastruktury gastronomicznej i bazy noclegowej w miejscowościach, w których znajdują się sanktuaria. - Zwiększenie powierzchni parkingowych w pobliżu miejsc pielgrzymkowych.
<p>3. Rozwój produktu markowego - turystyka na terenach wieskich</p>	<p>3.1. Rozwój agroturystyki. 3.2. Utworzenie warunków do pełniejszego rozwoju ekoturystyki. 3.3. Zachowanie i udostępnianie turystom zabytkowej architektury drewnianej</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja bazy noclegowej i poprawa standardu i jakości usług świadczonych w gospodarstwach agroturystycznych. - Utrzymanie istniejących leśnych urządzeń turystycznych typu parki leśne, miejsca postojowe pojazdów, miejsca odpoczynku oraz podnoszenie ich standardu. - Wspieranie procesów zagospodarowania atrakcji turystycznych i pielęgnowania dziedzictwa kultury na terenach wiejskich. - Promowanie wizerunku obszaru chronionego. - Sprecyzowanie celów ochrony przyrody na terenie gmin realizujących programy związane z ekoturystyką. - Zmierzenie chłonności turystycznej różnych części i stref posiadanych obszarów chronionych oraz pojemności turystycznej szlaków i innych elementów infrastruktury, w celu zachowania w nienaruszonym stanie środowiska przyrodniczego, będącego przedmiotem penetracji ekoturystycznej. - Tworzenie nowych ścieżek dydaktyczno - rekreacyjnych i organizacja miejsc postoju dla osób korzystających ze ścieżek dydaktycznych na obszarach chronionych. - Tworzenie nowych szlaków turystycznych w celu udostępnienia zabytkowej architektury drewnianej oraz popularyzacja istniejących szlaków architektury drewnianej.

<p>4. Wzrost znaczenia produktu markowego - turystyka tranzytowa i przygraniczna.</p>	<p>4.1. Wspieranie rozwoju turystyki przygranicznej 4.2. Tworzenie warunków do korzystniejszego rozwoju turystyki tranzytowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój i modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki na obszarach przygranicznych. - Utworzenie i promocja tranzytowych szlaków krajoznawczych. - Utworzenie „głównych” tras dla tranzytowej turystyki biznesowej, promowanie walorów kulturowych miast leżących przy głównych szlakach tranzytowych. - Zapewnienie drożności szlaków komunikacyjnych w okresie zimowym. - Rozwój i modernizacja infrastruktury noclegowej, gastronomicznej i towarzyszącej przy drogach tranzytowych.
<p>5. Rozwój produktu markowego - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna</p>	<p>5.1. Wzrost znaczenia turystyki pieszej. 5.2. Rozwój i popularyzacja narciarstwa zjazdowego. 5.3. Utworzenie odpowiednich warunków dla narciarstwa biegowego. 5.4. Rozwój i popularyzowanie górskiej turystyki rowerowej. 5.5. Wspieranie rozwoju turystyki rowerowej krajowej. 5.6. Wspieranie rozwoju turystyki wodnej. 5.7. Rozwój i upowszechnianie turystyki konnej. 5.8. Utworzenie warunków do uprawiania sportów ekstremalnych i innych. 5.9. Utworzenie produktu markowego - śląska turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa infrastruktury związanej z punktami startowymi szlaków - parkingi, oznakowanie dojazdu do nich, wyposażenie, rozwój i modernizacja bazy gastronomicznej. - Rozbudowanie oferty usług towarzyszących oraz imprez kulturalnych i sportowych w ośrodkach narciarskich. - Podtrzymywanie wizerunku Szczyrku jako wiodącego ośrodka narciarskiego w Polsce. - Rozwiązanie w Korbielowie problemów związanych z ochroną przyrody poprzez znalezienie rozsądnego kompromisu z organizacjami ekologicznymi. - Modernizacja i podniesienie standardu tras i wyciągów narciarskich oraz w miarę możliwości wydłużenie stoków zjazdowych. - Tworzenie ośrodków narciarskich na sztucznych stokach w aglomeracjach miejskich w tym na terenach poprzemysłowych i zdegradowanych, - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej sportom zimowym i aktywnej rekreacji poza sezonem zimowym. - Propagowanie wśród mieszkańców województwa narciarstwa biegowego oraz utworzenie dobrych tras dla tej formy turystyki górskiej. - Utworzenie i oznakowanie nowych tras rowerowych, połączonych z istniejącymi, promocja atrakcyjnych tras rowerowych w Beskidach i Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej.

	<ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa transgranicznych sieci rowerowych, - Określenie chłonności i pojemności turystycznej dla wszystkich ośrodków sportów wodnych. - Rozwój i modernizacja sezonowej infrastruktury gastronomicznej nad zbiornikami wodnymi, rozwój i modernizacja infrastruktury noclegowej nad akwenami, budowa i rozbudowa parkingów oraz lepsze oznakowanie dojazdu. - Rozwój i modernizacja infrastruktury sportów wodnych oraz aktywnych form rekreacji przywodnej. - Budowa basenów kąpielowych, w tym wykorzystujących wody geotermalne. - Adaptacja wybranych obiektów na potrzeby świadczenia usług dla turystów konnych. - Wyznaczenie nowych szlaków turystyki konnej omijając zwarte kompleksy leśne oraz połączenie już istniejących szlaków. - Rozwój istniejących i powstanie nowych stadnin, tworzenie i modernizacja ośrodków jeździeckich oraz tras jazdy terenowej. - Przygotowanie i oznaczenie miejsc o przewidywanym większym natężeniu turystyki ekstremalnej. - Wyznaczenie i przygotowanie w obrębie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej terenów nadających się do samodzielnego lub zorganizowanego uprawiania sportów ekstremalnych, tak by wyeliminować zagrożenia dla przyrody i obniżanie standardu życia mieszkańców. - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej uprawianiu sportów ekstremalnych. - Zagospodarowanie i udostępnienie wybranych hałd pokopalnianych, terenów poprzemysłowych i powojсковych np. do organizacji jazdy samochodami terenowymi oraz odpowiednio przygotowanie i udostępnienie zwolennikom paintballu odpowiednich terenów i obiektów. - Poszukiwanie nowych obszarów, miejsc do możliwego rozwoju turystyki uzdrowiskowej i zdrowotnej na bazie wykorzystania zasobów surowców uzdrowiskowych, a także unikalnych warunków klimatycznych. - Rozwój i modernizacja infrastruktury służącej aktywnym
--	--

<p>6. Podnoszenie dostępności i jakości świadczonych usług turystycznych oraz budowa systemu wsparcia rozwoju markowych produktów turystycznych</p>	<p>6.1. Tworzenie zintegrowanego systemu promocji regionu. 6.2. Podnoszenie kwalifikacji kadry pracowników branży turystycznej. 6.3. Wspieranie rozwoju atrakcyjnej bazy noclegowej i gastronomicznej. 6.4. Rozbudowa technicznej infrastruktury podnoszącej dostępność do miejsc i atrakcji turystycznych regionu.</p>	<p>formom turystyki i rekreacji w uzdrowiskach oraz rozwój i modernizacja infrastruktury noclegowej i gastronomicznej.</p>
		<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie i utworzenie systemu regionalnej sieci informacji turystycznej i Regionalnego Centrum Informacji Turystycznej, - Wsparcie imprez istotnych z punktu widzenia promocji i budowania wizerunku turystycznego województwa. - Skierowanie działań promocyjnych na wewnętrzny rynek województwa śląskiego i na najbliższe obszary województw sąsiednich. - Wypracowanie dla wyodrębnionych obszarów turystycznych nowych „marek”, które zapewnią im łatwą rozpoznawalność na rynku oraz pozytywne skojarzenia u potencjalnych turystów. - Organizacja szkoleń i warsztatów ukierunkowanych na tworzenie profesjonalnych kadr dla turystyki oraz lokalnych liderów rozwoju turystyki. - Wsparcie utworzenia regionalnego ośrodka konsultacyjnego i doradczego, świadczącego usługi informacyjne, doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw sektora turystyki oraz osób rozpoczynających działalność w zakresie usług turystycznych. - Wspieranie powstawania nowych obiektów noclegowych i placówek gastronomicznych w szczególności rozwój sieci ekonomicznych hoteli i moteli. - Wspieranie modernizacji i rewaloryzacji obiektów bazy wczasowej i wypoczynkowej. - Wspieranie rozwoju atrakcyjnej turystycznie bazy noclegowej i gastronomicznej wykorzystującej obiekty zabytkowe. - Zwiększenie liczby miejsc postojowych w centrach miasta głównie przy obiektach atrakcyjnych turystycznie oraz w pobliżu ośrodków sportowych i rekreacyjnych. - Budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury pomocniczej służącej zwiększeniu bezpieczeństwa i dostępności do sieci transportu publicznego. - Rozwoju usług transportowych dla turystów w ośrodkach turystycznych. - Budowa i rozbudowa infrastruktury towarzyszącej w zakre-

		sie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz ochrony środowiska.
--	--	---

1.4.3. Obszary rozwoju produktu turystycznego

Nierównomierne rozmieszczenie walorów turystycznych województwa zarówno pod względem ich potencjału i typu spowodowało, że pojawiła się potrzeba wewnętrznej regionalizacji województwa dla celów marketingowych. Na podstawie inwentaryzacji walorów, bazy i ruchu turystycznego zaproponowano wyodrębnienie ośmiu zasadniczych rejonów recepcji turystycznej, cechujących się względnym podobieństwem elementów.

Proponowany podział na obszary z wyznaczeniem rejonów turystycznych przedstawia się następująco:

- 1. Obszar północny polityki rozwoju województwa śląskiego**, na którym można wyznaczyć trzy rejonu turystyczne:
  - A - Rejon Częstochowy** to typowy obszar obsługi turystów religijnych i pielgrzymek, oferujący dodatkowo również inne atrakcje turystyczne związane z miastem - jego kulturą, historią i zabytkami. Jest także obszarem o sporym potencjale rozwoju turystyki biznesowej.
  - B - Rejon północno-wschodni** obejmuje jeden z najatrakcyjniejszych w województwie obszarów – Wyżynę Krakowsko-Częstochowską. Jest to teren rozwoju przede wszystkim turystyki aktywnej i specjalistycznej oraz wiejskiej, o średnim potencjale rozwoju turystyki tranzytowej i biznesowej.
  - C - Rejon północno - zachodni** pomimo dość istotnych walorów turystycznych, pozostaje obecnie słabo zagospodarowany i stosunkowo rzadko odwiedzany. Jego głównymi atrakcjami są duże kompleksy leśne i krajobraz o niewielkim stopniu urbanizacji. Jest to zatem teren o bardzo dużym potencjale dla rozwoju turystyki wiejskiej oraz, w nieco mniejszym stopniu, aktywnej.
- 2. Obszar środkowy polityki rozwoju województwa śląskiego** składający się z trzech rejonów turystycznych:
  - A - Rejon środkowo-zachodni** pod względem walorów i atrakcji turystycznych zbliżony do rejonu północno-zachodniego wchodzącego w skład obszaru północnego polityki rozwoju województwa śląskiego. Rejon ten posiada dobre warunki do rozwoju turystyki wiejskiej, krajoznawczej i pewnych form turystyki aktywnej oraz rowerowej.
  - B - Rejon Aglomeracji Górnośląskiej** jest tą częścią województwa, której dominujący wizerunek często wpływa na postrzeganie przez mieszkańców Polski całego regionu, dlatego umiejętne pokazanie turystycznego charakteru miast Górnego Śląska i Zagłębia jest sprawą kluczową dla rozwoju turystyki w całym województwie. Jako jedno z największych skupisk ludzkich w kraju oraz ważny ośrodek akademicki, przemysłowy i usługowy, o dobrej dostępności transportowej, niemal cały obszar Aglomeracji jest wybitnie predysponowany do rozwoju turystyki biznesowej i turystyki przemysłowej (indywidualnej). Położenie przy najważniejszych, o najlepszym standardzie trasach komunikacyjnych (DK1, A4, CMK) stwarza także korzystne warunki do rozwoju turystyki tranzytowej. Bogata historia niektórych miast Aglomeracji oraz liczne zabytki techniki i architektury stanowią atut sprzyjający rozwojowi turystyki miejskiej i kulturowej.
  - C - Rejon pszczyński** jest obszarem o specyficznych walorach i ruchu turystycznym, położonym pomiędzy miastami Aglomeracji Górnośląskiej a Beskidami, z centrum w jego najatrakcyjniejszej miejscowości, Pszczynie. Cechuje się dużą lesistością i występowaniem istotnych walorów kulturowych. Znajdują się

tam obszary znakomicie nadające się, przede wszystkim dla mieszkańców miast Śląska i Zagłębia, do wypoczynku weekendowego opartego na produkcji turystyki aktywnej i specjalistycznej oraz miejskiej i kulturowej. Rejon ten posiada również potencjał do dalszego rozwoju turystyki biznesowej i tranzytowej, a docelowo jego oferta turystyczna powinna być skierowana także do innych grup turystów.

3. Obszar zachodni polityki rozwoju województwa śląskiego - na tym obszarze można wyznaczyć jeden rejon turystyczny:

- **Rejon zachodni**, ze współczesnym centrum administracyjnym w Rybniku i historycznym - w Raciborzu, jest bodaj najbardziej zróżnicowany, jeśli chodzi o typ walorów. Obok dużych kompleksów leśnych, związanych z Parkiem Krajobrazowym „Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich”, występują obszary silnie przekształcone przez przemysł ciężki, a także zabytkowe układy urbanistyczne. Cechą wspólną całego rejonu jest natomiast stosunkowo niski obecnie poziom zagospodarowania turystycznego i ruchu turystycznego oraz silna tożsamość kulturowa. Podstawą oferty turystycznej powinien być zatem produkt turystyki miejskiej i kulturowej, a ze względu na nadgraniczne położenie i liczne powiązania społeczno-gospodarcze z Czeskim Śląskiem - produkt turystyki przygranicznej i tranzytowej. Rosnące znaczenie Rybnika, przejawiające się również powstaniem i rozwojem ośrodka akademickiego, powinno pozwolić na rozwinięcie produktu turystyki biznesowej - zwłaszcza w samym Rybniku i najbliższych okolicach. Oferta turystyki aktywnej i specjalistycznej winna być budowana jako uzupełnienie wiodących produktów i stanowić dodatkowe źródło atrakcyjności obszaru dla uprawiających turystykę kulturową, biznesmenów i turystów przygranicznych.

4. Obszar południowy polityki rozwoju województwa śląskiego - obszar ten składałby się z jednego rejonu turystycznego:

- **Rejon południowy**, obejmujący tereny Beskidów, wyróżnia - poza ukształtowaniem powierzchni - miejscami bardzo wysoki poziom zagospodarowania turystycznego i ruchu turystycznego. Ze względu na specyficzne walory rejonu, podstawą oferty turystycznej musi pozostać produkt turystyki aktywnej i specjalistycznej. Jednak z powodu dość dużej sezonowości popytu na ten produkt, istnieje silna potrzeba rozwoju również produktów turystyki biznesowej, uzdrowiskowej i zdrowotnej, kulturowej oraz wiejskiej. Położenie nadgraniczne oraz pobliskie ważne trasy komunikacyjne i przejścia graniczne czynią ten rejon także ważnym obszarem kreowania produktu turystyki przygranicznej i tranzytowej, którego atrakcyjność często może być wzmacniana poprzez istnienie innych interesujących produktów.

Generalnie wyodrębnione rejonu pokrywają się z obszarami rozwoju województwa śląskiego, wyznaczonymi w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015 i Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, za wyjątkiem rejonu północnego-wschodniego, który obejmuje również powiat zawierciański.

W projekcie Strategii nie wprowadzono dokładnego przebiegu granic pomiędzy obszarami recepcji turystycznej, uznano bowiem, że przynależność do określonego rejonu marketingowego powinna być suwerenną decyzją i wyborem każdej z gmin.

2. ANALIZY I OCENY

2.1. Analiza i ocena istniejącego stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii

Stan środowiska województwa śląskiego został szczegółowo zdiagnozowany w opracowaniach poprzedzających formułowanie ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa, w szczególności wykorzystano wiadomości zawarte w następujących opracowaniach:

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego Część I - Diagnoza stanu, Marszałek Województwa Śląskiego, lipiec 2003,
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego - Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003,
- Program ochrony środowiska województwa śląskiego na lata 2001 - 2014 oraz cele długoterminowe na 2015 rok, Katowice, luty 2001,
- Synteza studium zagospodarowania przestrzennego pasma Odry i dorzecza Wisły, Zarząd Województwa Śląskiego, Katowice 2003,

2.1.1. Stan zasobów środowiska

Stan zasobów środowiska w województwie jest wypadkową procesów i zjawisk społeczno - gospodarczych zachodzących na obszarze o konkretnych walorach i zasobach przyrodniczych:

- a) Województwo śląskie położone w zasięgu trzech prowincji (Niż Środkowoeuropejski, Wyżyny Polskie oraz Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem) charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska geograficznego. Pomostowe położenie województwa spowodowało zróżnicowanie regionu pod względem środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz zagospodarowania przestrzennego.
- b) Zajmuje szczególne miejsce w krajowej i europejskiej przestrzeni geograficznej. Ze względu na swoje położenie u podnóża Bramy Morawskiej stanowi korytarz łączący położone po obu stronach masywów górskich Sudetów i Karpat obszary wielkich nizin - Węgierskiej i Polskiej. Istotną rolę w powiązaniach przyrodniczych spełniają przebiegające przez teren województwa doliny głównych rzek Odry i Wisły. Na zachodzie dolina Odry łączy teren województwa poprzez obszar Niziny Śląskiej z obszarami Niziny Wielkopolskiej i Niemieckiej. Na wschodzie dolina Wisły łączy województwo z Kotliną Sandomierską, Niziną Mazowiecką i Polesiem.
- c) Przejściowe położenie województwa decyduje o kierunkach, charakterze oraz zasięgu jego powiązań przyrodniczych (zasilaniu) z najbliższym otoczeniem w zakresie przepływu informacji biologicznej oraz decyduje o bioróżnorodności terenów. Głównymi korytarzami będącymi osiami ekologicznego systemu województwa są doliny rzek: Odry, Wisły i Warty, wzdłuż których odbywa się przemieszczanie materii i przepływ energii. Ważnymi korytarzami ekologicznymi umożliwiającymi przemieszczanie organizmów drogą lądową są obszary leśne tworzące wraz z systemem obszarów chronionych ciągłość układu przyrodniczego.
- d) W granicach województwa różnorodnymi formami ochrony przyrody objęto kilkaset obszarów i obiektów. Występowanie obszarów chronionych wzmacnia wartość i

rangę obszarów, na których występują, jednocześnie powoduje ograniczenia dla działalności gospodarczej i zagospodarowania, wynikające z konieczności zagwarantowania warunków niezbędnych dla ich zachowania.

- e) Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu i w kształtowaniu turystycznej atrakcyjności województwa. Najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego podlegają ochronie. Krajobrazy kulturowe, zespoły zabudowy, układy przestrzenne oraz pojedyncze obiekty na obszarach otwartych zagrożone są procesem dezurbanizacji i wymagają działań ochronnych również dla podniesienia świadomości i utrzymania więzi z regionem.
- f) Województwo charakteryzuje się wysokim stopniem lesistości - 31,6%, dużym udziałem terenów zabudowanych i zurbanizowanych - 12,1% i na ogół słabymi, za wyjątkiem okolic Raciborza, Pszczyny, Zbrostawic i Irządz, warunkami rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
- g) Jest to najbardziej zurbanizowany obszar w Polsce i należy do najbardziej przekształconych antropogenicznie obszarów Polski. Województwo charakteryzuje gęsta sieć osadnicza z dużą koncentracją ośrodków miejskich w części centralnej - Aglomeracja Górnośląska, która w powiązaniu z największym w Polsce potencjałem gospodarczym, tworzy silny węzeł przedsiębiorczości i innowacyjności oddziałujący na polską i europejską przestrzeń.
- h) Powiązania z terenami sąsiednimi tworzą: sieć transportowa, systemy energetyczne oraz ekologiczny system obszarów chronionych. Wpływ obszarów sąsiednich na zagospodarowanie województwa wynika ze stanu istniejącego zainwestowania terenów przygranicznych, występowania obszarów prawnie chronionych, stanu środowiska (w tym przemieszczania się zanieczyszczeń i zagrożeń) oraz z istniejących i planowanych funkcji rozwojowych terenów przygranicznych.

2.1.2. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii

Obecny kształt przestrzeni województwa śląskiego jest w dużej mierze rezultatem gospodarki opartej na górnictwie węgla kamiennego oraz przemyśle hutniczym. W ostatnich dekadach wraz z przebudową gospodarki, w tym restrukturyzacją przemysłu, obserwuje się niepokojące zmiany dotyczące środowiska i jakości życia w regionie. Dlatego zarówno dla polityki gospodarczej jak i przestrzennej województwa podstawowym zadaniem jest modernizowanie przestrzennego zagospodarowania i otwieranie regionu na innowacyjną i konkurencyjną przestrzeń europejską oraz restrukturyzowanie miast i regionów zdominowanych przez tradycyjne gospodarki, a także tworzenie miejsc o walorach sprzyjających wzrostowi efektywności gospodarowania oraz redukcja kontrastów i marginalizowania zbiorowości lokalnych.

Obszar województwa ze względu na dużą atrakcyjność przyrodniczą (Wyżyna Częstochowska na północy, wzniesienia Beskidów na południu) wyróżniają się korzystnymi warunkami z punktu widzenia przydatności do uprawiania i rozwoju turystyki, zarówno pobytowej jak i weekendowej.

Zalesiony południowy obszar województwa śląskiego, powiaty: bielski, cieszyński i żywiecki; w znacznej części obejmuje górskie tereny Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego oraz Pogórza Śląskiego, które z wyjątkiem najgęściej zamieszkałych fragmentów dolin mają status biocentrów, korytarzy ekologicznych lub ostoi przyrody

o międzynarodowej bądź krajowej randze. Obszar ten jest niezwykle atrakcyjny pod względem kulturowym. Od dawna jest to także obszar koncentracji w województwie śląskim masowej turystyki oraz wypoczynku cotygodniowego i corocznego. Do najważniejszych czynników antropopresji zagrażających zrównoważonemu rozwojowi obszaru należą: fragmentacja ekosystemów w wyniku rozbudowy sieci transportowej, urbanizacja i rozwój budownictwa rekreacyjnego, a także nadmierna penetracja turystyczna niektórych terenów, w tym narciarstwo w szczytowych partiach Beskidów.

Podobne problemy jak Beskidy reprezentuje obszar północno-wschodni, w tym powiaty: częstochowski, myszkowski i zawierciański; obejmujący tereny Jury Krakowsko - Częstochowskiej, które mają status biocentrów albo korytarzy ekologicznych. Jest to obszar o urozmaiconej rzeźbie charakterystycznej dla jurajskiego krajobrazu. Poważnym problemem do rozwiązania na obszarach jurajskich (np. w okolicach Olsztyna, Góry Zborów i Podzamcza) jest jawny konflikt między wymogami ochrony przyrody i nadmierną presją mieszkaniową i turystyczną, których oddziaływanie pogłębiają nierozwiązane problemy gospodarki wodno - ściekowej i płynące stąd zagrożenia dla jakości zbiorników wód podziemnych.

Konflikt pomiędzy wymogami ochrony przyrody a presją na zagospodarowanie dla celów rekreacyjnych i sportowych występuje również w przypadku zbiornika Goczałkowickiego, stanowiącego podstawowe źródło wody dla aglomeracji Górnego Śląska oraz ostoje przyrody o randze międzynarodowej.

Redukowanie konfliktów pomiędzy wymogami ochrony środowiska a oddziaływaniem turystyki i wypoczynku wymagać będzie racjonalizacji zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego w obszarach Beskidów i Jury uwzględniającego potrzebę równoważenia społecznych i ekonomicznych celów rozwoju z celami środowiskowymi. Obecnie przy wzrastającym znaczeniu dla społeczeństwa zagadnień jakości środowiska, a także wobec prognozowanego dalszego „starzenia się” społeczeństwa oraz powiększania się ilości czasu wolnego od pracy, pożądanym będzie zwrócenie uwagi na możliwość zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego terenów o mniejszych walorach przyrodniczych w stosunku do najcenniejszych terenów Beskidów i Jury, ale łatwo dostępnych z aglomeracji miejskich i przedstawiających masowemu odbiorcy bogatą ofertę wypoczynkową i turystyczną.

W tym zakresie mieści się realizacja wizji turystyki w województwie śląskim, która przewiduje, że rozwój turystyki odbywać się musi w poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju oraz z uwzględnieniem regionalnych uwarunkowań przyrodniczych i różnicowań kulturowych, uznając turystykę za istotny czynnik rozwoju województwa tworzący nowe miejsca pracy dla mieszkańców. Z wyliczeń specjalistów wynika, że jedno stałe miejsce turystyczne generuje zatrudnienie dla 10 osób. Innym rodzajem oddziaływania turystyki na gospodarkę mogą być, spowodowane przez ruch turystyczny, procesy mnożnikowe. Polegają one na tym, że wydatki turystów generują przychody różnych podmiotów. Aktywizacja przychodów następuje w różnych sektorach gospodarki, które są związane bezpośrednio lub pośrednio z obsługą ruchu turystycznego.

W województwie, którego obecny wizerunek obszaru przemysłowego o zdegradowanym środowisku i nieatrakcyjnego turystycznie w części centralnej, a wyróżniającego się korzystnymi warunkami dla uprawiania i rozwoju turystyki zarówno pobytowej jak i weekendowej na terenach północnych i południowych, brak dokumentu kierującego rozwój produktu turystycznego określonego rodzaju, we wskazanych rejonach i na ustalonych warunkach będzie skutkować pogłębianiem się obecnych tendencji i zagrożeń zasygnalizowanych wcześniej.

W warunkach silnej ekspansji innych dziedzin gospodarki turystyka, a szczególnie jej formy ekstensywne, samodzielnie bez odpowiedniej promocji i marketingu mogą stracić rację bytu i niepowtarzalne warunki rozwoju.

Brak dokumentu, który formułuje rodzaj i kierunki rozwoju turystycznego produktu markowego i jest instrumentem wskazującym na kierunki i rodzaj działań może prowadzić do chaosu przestrzennego oraz nasilenia się konfliktów pomiędzy potrzebami ochrony środowiska, a potrzebami rozwoju turystyki. Szczególnie niekorzystne byłoby zaniechanie realizacji działań współgrających z systemem transportowym oraz ochroną i kształtowaniem systemów przyrodniczych. Bez określenia odpowiednich kierunków, świadome działanie i wykorzystanie środków finansowych w przestrzeni nie będzie możliwe. Dotyczy to przede wszystkim działań i środków skierowanych na ochronę istniejących zasobów przyrodniczych i kulturowych, rekultywację terenów zdegradowanych czy poprawę standardów zamieszkania. Istotnymi zagadnieniami są problemy związane z:

- ekspansją urbanizacji na tereny otwarte,
- presją inwestycyjną na tereny objęte różnymi formami ochrony,
- nasileniem ruchu komunikacyjnego i związanym z tym wzrostem zanieczyszczeń komunikacyjnych i pogorszeniem klimatu akustycznego,
- nierozwiązanymi problemami składowania odpadów i gospodarki ściekowej,
- rekultywacją terenów poeksploatacyjnych,
- ochroną zasobów wód pitnych dla zaopatrzenia mieszkańców.

Szczególnym zagadnieniem są problemy wynikające z potrzeby przestrzennej integracji wchodzących w skład województwa terenów dawnych województw: bielskiego, częstochowskiego i katowickiego. Przestrzenna integracja województwa śląskiego oznacza konieczność rozwiązywania problemów wynikających z różnic między subregionem katowickim (z zajmującym w nim centralną pozycję Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym, charakteryzującym się warunkami klęski ekologicznej i degradacji kulturowej oraz niską jakością życia mieszkańców), a subregionem bielskim (gdzie góry, lasy i otwarte przestrzenie Beskidu Śląskiego i Żywieckiego stanowią tradycyjny obszar turystyczno-wypoczynkowy), czy też subregionem częstochowskim (charakteryzującym się urozmaiconą rzeźbą i dużym zalesieniem oraz niższą gęstością zaludnienia i rolniczym charakterem).

Realizacja głównych celów jakościowych zawartych w projekcie Strategii zmierzając do:

- wydłużenia pobytów turystów w województwie,
- zwiększenia dochodów gmin i powiatów z turystyki,
- zwiększenia liczby turystów poza okresami szczytów wakacyjnych,
- polepszenia wizerunku województwa,
- zwiększenia liczby ponownych wizyt gości,
- unowocześnienia infrastruktury turystycznej,
- zmniejszenia negatywnego oddziaływania turystyki na środowisko przyrodnicze,
- rozwoju współpracy i partnerstwa w regionie i gminach,
- wspomagania rozwoju innych branż,
- podniesienia poziomu wiedzy humanistycznej i przyrodniczej oraz kultury zwiedzania turystów,
- poprawy zdrowia i kondycji fizycznej turystów,

pozwoli na określenie odpowiednich warunków i kierunków działań prowadzących do zaspokojenia potrzeb turystów, racjonalnego korzystania ze środowiska przyrodniczego oraz wzmocnienia gospodarki gmin i tworzenia miejsc pracy.

2.2. Analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony

2.2.1. Środowisko przyrodnicze i prawne formy ochrony przyrody

Województwo śląskie jest jednym z najbardziej przekształconych antropogenicznie obszarów Polski, jednak na jego terenie zaobserwować można wiele unikalnych wartości przyrodniczych częściowo objętych różnymi formami ochrony, a częściowo wymagających objęcia ochroną. Na kierunki ochrony, charakter oraz zasięg wpływ ma położenie, istniejące zasoby oraz powiązania przyrodnicze z dalszym i bliższym otoczeniem; decydując o kierunkach, charakterze oraz zasięgu powiązań przyrodniczych z najbliższym otoczeniem w zakresie przepływu informacji biologicznej oraz o bioróżnorodności terenów.

W obrębie województwa występują obszary będące regionalnymi i ponadregionalnymi biocentrami przyrody, powiązanymi korytarzami ekologicznymi w skali ponadregionalnej, regionalnej i lokalnej. W celu zachowania, właściwego wykorzystania oraz odnawiania tych zasobów i ich składników, poddawane są one ochronie, poprzez tworzenie parków narodowych, uznawanie określonych obszarów za rezerваты przyrody, tworzenie parków krajobrazowych, wyznaczanie obszarów chronionego krajobrazu i wprowadzanie innych jeszcze form ochrony.

Na wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody i krajobrazu na terenie województwa składają się (w roku 2003):

- **61 rezerwatów przyrody:** Babczyna Dolina, Barania Góra, Borek, Bukowa Góra, Bukowa Kępa, Butorza, Cisy koło Sierakowa, Cisy nad Liswartą, Cisy w Hucie Starej, Cisy w Łebkach, Czantoria, Dębowa Góra, Dolina Łańskiego Potoku, Dolina Żabnika, Dziobaki, Gawroniec, Góra Chełm, Góra Grojec, Góra Zborów, Grapa, Hubert, Jaworzyna, Jeleniak Mikuliny, Kaliszak, Kopce, Kuźnie, Las Murkowski, Lasek Miejski nad Olzą, Lasek Miejski nad Puńcówką, Łęczczok, Madohora, Modrzewiowa Góra, Morzyk, Muńcoł, Ochojec, Ostreżnik, Oszast, Parkowe, Pięć Kopców, Pilsko, Pod Rysianką, Rajchowa Góra, Romanka, Rotuz, Ruskie Góry, Segiet, Skarpa Wiślicka, Smoleń, Sokole Góry, Stawiska, Stok Szyndzielni, Szachownica, Szeroka w Beskidzie Małym, Śrubita, Wielki Las, Wisła, Zadni Gaj, Zamczysko, Zasolnica, Zielona Góra, Żubrowisko, które łącznie zajmują ok. 0,3% powierzchni województwa;
- **8 parków krajobrazowych:** "Orlich Gniazd", "Stawki", "Załęczański Park Krajobrazowy" (fragment w granicach województwa), Park Krajobrazowy "Lasy Nad Górną Liswartą", Park Krajobrazowy "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich", Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego, Park Krajobrazowy Beskidu Małego oraz Żywiecki Park Krajobrazowy; łącznie w granicach parków i ich otulin znajduje się ok. 30% powierzchni województwa.
- **22 obszary chronionego krajobrazu** - łącznie z otulinami parków krajobrazowych;
- **16 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,**
- otulina „Babiogórskiego Parku Narodowego”.

Ponadto w roku 2003 ochroną przyrody objętych było 40 użytków ekologicznych, 2 stanowiska dokumentacyjne, 935 pomników przyrody ożywionej i 52 nieożywionej.

Ważnym w skali lokalnej, regionalnej bądź ponadregionalnej ogniwem systemu ochrony przyrody są korytarze ekologiczne wodne i lądowe, łączące obszary o najwyższych wartościach przyrodniczych.

Krajowy System Obszarów Chronionych ECONET- Polska na terenie województwa tworzą:

- 7 obszarów węzłowych - Jury Krakowsko-Częstochowskiej, Beskidu Żywieckiego, Borów Stobrawskich, Wyżyny Wieluńskiej, Miechowski (fragment), Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego;
- 9 korytarzy ekologicznych - Górnej Odry, Górnej Wisły, Małej Panwi, Częstochowski - Warty, Koniecpolski, Pilicy, Białej Nidy, Szyndzielni, Beskidu Makowskiego i Wyspowego.

Rangę międzynarodową mają dwa obszary węzłowe - Jura Krakowsko - Częstochowska i Beskid Żywiecki oraz dwa korytarze ekologiczne - doliny rzek Odry i Wisły.

Potencjalną sieć Natura 2000 na terenie województwa tworzą proponowane:

- *specjalne obszary ochrony (SOO)* wyznaczone zgodnie z ustaleniami Dyrektywy Siedliskowej - stanowią je obszary 14 ostoi siedliskowych : Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Cieszyńskie Źródła Tufowe, Dolina Małej Panwi, Graniczny meander Odry, Ostoja Goczałkowicka, Ostoja Olsztyńsko-Mirowska, Ostoja Złotopotocka, Ostoja Środkowojurajska, Sodowa Góra, Stawy Łęczczok, Suchy Młyn, Szachownica, Podziemia Tarnogórsko - Bytomskie oraz położona częściowo na terenie województwa Pustynia Błędowska;
- *obszary specjalnej ochrony (OSO)* wyznaczone zgodnie z zapisami Dyrektywy Ptasiej - stanowią 4 ostoje: Beskid Żywiecki, Stawy Łęczczok, Stawy Wielikąt i Ligota Tworkowska, Dolina Górnej Wisły oraz 1 ostoja - położona tylko częściowo w granicach województwa - Stawy w Brzeszczach.

Wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody składające się na projektowany krajowy system obszarów chronionych na terenie województwa nie zachowują ciągłości układu przyrodniczego. Znaczna część obszarów o walorach przyrodniczych oraz stanowiących korytarze ekologiczne województwa nie jest objęta żadną formą ochrony oraz pozostaje pod presją zabudowy oraz inwestycji zagrażających ich ciągłości i otwartości. Poza nim pozostają duże kompleksy leśne: Lasy Lublinieckie, Kobiórskie, Pszczyńskie i Murckowskie oraz obszary reprezentujące wartości rangi krajowej i europejskiej np. Zbiornik Goczałkowice i Park Krajobrazowy "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich". Również potencjalne obiekty tworzonej Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 na terenie województwa nie stanowią spójnej sieci wzajemnie połączonych ostoi i tylko częściowo pokrywają się z istniejącymi formami prawnej ochrony przyrody. Projektowany na terenie województwa system ochrony przyrody winien uwzględniać, oprócz obiektów prawnie chronionych oraz obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych, istotnych dla zachowania dziedzictwa przyrody również obszary, które decydują o zachowaniu powiązań ekologicznych.

2.2.2. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego

Województwo śląskie to region o bogatym, zróżnicowanym i atrakcyjnym w skali regionalnej, krajowej i europejskiej krajobrazie kulturowym, sięgającym zamierzchłej przeszłości. Położenie geograficzne województwa na przecięciu starych traktów biegnących z Zachodu na Wschód i z Południa na Północ Europy oraz naturalne bogactwa tej ziemi miało wpływ na kształtowanie się procesów społecznych i gospodarczych oraz osadnictwa w regionie i wielkie zróżnicowanie jego kulturowych krajobrazów.

Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu, kształtowaniu turystycznej i gospodarczej atrakcyjności województwa a także w tworzeniu nowych miejsc pracy. W krajobrazie kulturowym województwa występują:

- stanowiska archeologiczne,
- gęsta sieć osadnicza historycznych ośrodków miejskich,
- historyczne obiekty i zespoły zabudowy związane z: górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali kolorowych oraz hutnictwem żelaza,
- zespoły fabryczno-rezydencjonalne, osiedla robotnicze, wille oraz pałace fabrykanckie
- miejsca kultu religijnego i celu pielgrzymek,
- drewniane budownictwo sakralne i świeckie,
- budowle militarne,
- założenia kulturowe.

Najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego podlegają ochronie:

- Klasztor i sanktuarium na Jasnej Górze - uznane zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 1994 Nr 50, poz. 413) za pomnik historii.
- Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebrnośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga - uznane Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2004 Nr 102, poz 1062) za pomnik historii.
- Około 3800 obiektów architektury, liczne cmentarze, zespoły parkowe, obiekty przemysłu i techniki oraz układy urbanistyczne i około 230 stanowisk archeologicznych - objęte ochroną konserwatorską poprzez wpisanie do rejestru zabytków województwa.
- Lokalne wartości środowiska kulturowego chronione są poprzez przepisy prawa miejscowego.
- Niektóre krajobrazy kulturowe objęte są ochroną w ramach ustanowionych rozporządzeniami wojewody śląskiego parków krajobrazowych, jak na przykład "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich" i Park Krajobrazowy "Orlich Gniazd",
- Ochronę walorów krajobrazowych prowadzi się również w ramach wyznaczonych obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo - krajobrazowych, a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje dla ochrony krajobrazu kulturowego tworzenie parków kulturowych.

2.2.3. Obszary ochrony uzdrowisk

W 1967 roku za uzdrowiska uznane zostały 3 miejscowości na terenie województwa śląskiego: Goczałkowice Zdrój, Ustroń i Jastrzębie Zdrój. Jednak ustanowione statuty określające warunki niezbędne dla prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego posiadają tylko: Goczałkowice Zdrój oraz Ustroń. Jastrzębie Zdrój z uwagi na degradację środowiska nie spełnia wymogów uzdrowiska

Środowisko przyrodnicze uzdrowisk wymaga szczególnej ochrony przed degradacją i respektowania prawnie wyznaczonych obszarów ochrony uzdrowiskowej.

O walorach leczniczych decydują bowiem nie tylko substancje lecznicze, ale również i warunki przyrodniczo-klimatyczne, czyste powietrze, wody, szata roślinna, mikroklimat i walory krajobrazowe.

2.2.4. Ocena istotnych problemów ochrony

- Wbrew utrwalonym stereotypom województwo śląskie to obszar o różnorodności krajobrazowej i przyrodniczej unikalnej w skali kraju, posiadający wielkie, naturalne zróżnicowanie form ukształtowania terenu i siedlisk przyrodniczych - doliny Wisły i Odry stanowią fragmenty dwóch głównych korytarzy ekologicznych Polski, łączących Karpaty i Sudety z Morzem Bałtyckim.
- Obszary cenne przyrodniczo poddawane są presji inwestycyjnej oraz nadmiernej penetracji turystycznej i rekreacyjno - wypoczynkowej, co prowadzi zarówno do powstawania nowych barier ekologicznych oraz do uszczuplenia powierzchni tych obszarów.
- Województwo śląskie to region posiadający bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe, odrębność i specyfikę regionu podkreślają historyczne obiekty i zespoły zabudowy; walory krajobrazowe województwa stanowią potencjalną bazę między innymi dla rozwoju turystyki.
- Wiele cennych obiektów i krajobrazów kulturowych wymaga działań ochronnych dla zachowania unikatowych wartości kulturowych regionu oraz podniesienia jego atrakcyjności i konkurencyjności.
- Kompleksy leśne, liczne zbiorniki wodne, bogactwo zachowanych walorów przyrodniczych wielu cieków wodnych, szlaki rowerowe, piesze i konne, położone w pobliżu aglomeracji, posiadają duży potencjał rekreacyjno-wypoczynkowy.
- Aktualne trendy światowej turystyki, prognozowane do roku 2020 wskazują, że turyści 90% swojej aktywności będą kierowali ku sferze kontaktu z przyrodą, szukając terenów dotychczas nieeksplorowanych masowo. Należy więc spodziewać się zwiększonej presji na obszary szczególnie cenne przyrodniczo i w związku z tym konieczne jest zwrócenie bacznej uwagi na podporządkowanie dalszego rozwoju usług turystycznych celom ochrony środowiska, związanym z programem zrównoważonego rozwoju i szeroko pojętej edukacji ekologicznej.

2.3. Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów, zasad i kierunków przyjętych w projekcie Strategii na wydzielonych obszarach o walorach turystycznych

2.3.1. Analiza walorów turystycznych środowiska przyrodniczego i kulturowego

W województwie śląskim tradycyjnymi obszarami turystyki, rekreacji i wypoczynku są góry Beskidu Żywieckiego, Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego oraz Jura Krakowsko-Częstochowska, charakteryzujące się pięknem krajobrazu, korzystnymi warunkami klimatycznymi oraz wyjątkową różnorodnością przyrody.

Beskidy oferują zarówno turystykę kwalifikowaną letnią - głównie pieszą i rowerową, jak i zimową – narciarską. Turystyka piesza jest realizowana na górskich szlakach, liczących łącznie ok. 1200 km a na narciarzy czeka ponad 200 km tras narciarskich, w tym ponad 150 wyciągów narciarskich wraz z odpowiednio przygotowanymi stokami.

Narciarstwo zjazdowe uprawiać można także na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej oraz na sztucznych stokach narciarskich na dawnych wyrobiskach i hałdach (Bytom, Leszczyń, Sosnowiec).

Atrakcyjny krajobraz Jury Krakowsko-Częstochowskiej wraz z kilkuset kilometrami znakowanych szlaków turystycznych przyciąga rzesze turystów pieszych, kolarzy

i turystów konnych, a zimą narciarzy. Jura jest także popularnym terenem wspinaczkowym. Waleń obszar dopełniają zabytki architektury – zwłaszcza ruiny zamków i sanktuaria.

Duży potencjał rekreacyjno-wypoczynkowy tkwi również w kompleksach leśnych oddalonych nieco od głównych skupisk miast, stanowiących strefę wypoczynku świątecznego. Należą do nich takie kompleksy, jak: Lasy Rudzkie, Lasy Lublinieckie i Lasy Pszczyńskie. Obrzeża Aglomeracji Górnośląskiej pokrywają liczne szlaki turystyczne, tworząc z istniejącymi w terenie ośrodkami rekreacyjnymi zaplecze wypoczynkowe dla mieszkańców miast.

W województwie śląskim znajduje się także jeden z największych w Europie zespołów wypoczynkowo-rekreacyjno-rozrywkowych - Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku. W kompleksie parku zlokalizowano obiekty sportowe, rekreacyjne, kulturalne i dydaktyczne, w tym Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne, Śląski Ogród Zoologiczny oraz Wesołe Miasteczko. Park odwiedza rocznie 12-15 mln ludzi z kraju i zagranicy.

Na obszarach najatrakcyjniejszych zasobów przyrodniczych obejmujących tereny Beskidów, Wyżynę Krakowsko-Częstochowską i niektóre miejscowości powiatu tarnogórskiego i lublinieckiego rozwija się agroturystyka.

Przez najatrakcyjniejsze przyrodniczo tereny województwa śląskiego przebiegają też szlaki rowerowe i konne. Łączna długość szlaków i ścieżek rowerowych wynosi obecnie ok. 1050 km, choć zaplanowana docelowo sieć szlaków rowerowych w ramach programu „Rowerem po Śląsku”, obejmująca całe województwo, ma liczyć kilka tysięcy kilometrów.

Oprócz dwóch długodystansowych szlaków konnych, na potrzeby turystyki konnej wyznaczono też krótkie – kilkunastokilometrowe szlaki jeździeckie.

W województwie śląskim rozwija się również rekreacja wodna. Do największych akwenów żeglarskich województwa należy zespół sztucznych jezior na rzece Sole: Żywieckiego i Międzybrodzkiego, nad którymi ulokowały się liczne ośrodki wodne i rozwinięta baza noclegowa. Dla celów rekreacyjnych wykorzystywane są również dwa zbiorniki Pogoria (Pogoria I i Pogoria II) w Dąbrowie Górniczej, zbiorniki Poraj i Blachownia w pobliżu Częstochowy, zbiornik Przeczyce koło Siewierza oraz Jezioro Pławniowickie i Jezioro Dzierżno koło Gliwic i Zbiornik Rybnicki na rzece Rudzie. Zagospodarowanie terenów wokół tych zbiorników wiąże się jednak z koniecznością rozwoju infrastruktury zapewniającej prawidłowe warunki sanitarne dla ludności wykorzystującej obiekty dla celów rekreacyjnych. Do turystyki kajakowej wykorzystywane są odcinki większych rzek województwa.

Najistotniejszym walorem województwa śląskiego, umożliwiającym turystykę i wypoczynek jest rozbudowana baza noclegowa, obejmująca kilkadziesiąt tysięcy miejsc noclegowych w hotelach, pensjonatach, domach wczasowych i schroniskach turystycznych. Bazę noclegową uzupełniają coraz liczniejsze gospodarstwa agroturystyczne.

2.3.2. Analiza rozmieszczenia typów turystyki w gminach województwa śląskiego

Informacje zawarte w Strategii pozwalają na wyprowadzenie następujących wniosków:

- Wszystkie miejscowości (gminy) województwa, w mniejszym lub większym stopniu znajdują się w zasięgu zainteresowania produktów turystycznych wymienionych w projekcie Strategii.

- Największą różnorodnością typów charakteryzują się:
  - a/ miasta, szczególnie położone w obszarze środkowym, korzystnie skomunikowane, atrakcyjne przede wszystkim dla turystyki biznesowej uzupełnionej różnorodną ofertą kulturalną i specjalistycznymi urządzeniami sportowymi oraz występowaniem obiektów zabytkowych do całorocznego wykorzystania również dla turystyki tranzytowej,
  - b/ miejscowości położone w przygranicznym południowym obszarze, przeważnie z bardzo wysokim poziomem zagospodarowania turystycznego, o bogatej całorocznej ofercie dla różnych form turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej opartej na istniejących wysokich walorach przyrodniczych, kulturowych, położeniu przygranicznym i obszarach chronionych - turystyka piesza, narciarstwo, turystyka rowerowa, wodna, turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna oraz sporty ekstremalne.
- Na pozostałych obszarach różnorodność mniejsza, ale często produkty specjalistyczne, charakterystyczne dla danego rejonu:
  - a/ obszar północny - na terenach wiejskich, w oparciu o istniejącą i potencjalną agroturystyczną bazę noclegową - całoroczna turystyka rekreacyjna (narciarstwo biegowe, turystyka rowerowa i krajoznawcza) i sporty ekstremalne (wspinaczki skałkowe i jaskiniowe, survival),
  - b/ obszar zachodni - ze względu na położenie głównie turystyka przygraniczna oraz miejska oparta o silną tożsamość kulturową i obiekty zabytkowe, na terenach wiejskich - krajoznawcza, piesza, rowerowa, wodna, sporty ekstremalne z wykorzystaniem obiektów przemysłowych i pokopalnianych oraz na bazie zachowanych walorów przyrodniczych - obszar potencjalny,
  - c/ rejon pszczyński - położony w strefie przygranicznej, obszar buforowy pomiędzy rejonem górnośląskim a południowym, o wysokich walorach kulturowych (Pszczyna) i warunkach dla uprawiania aktywnych form turystyki (narciarstwo biegowe, turystyka krajoznawcza piesza i rowerowa, sporty ekstremalne).

2.3.3. Ocena przewidywanych oddziaływań na środowisko

Załączona Tabela nr 2 „Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych produktów turystycznych na środowisko” jest próbą waloryzowania wpływu wszystkich ujętych w strategii typów turystyki na środowisko przyrodnicze i kulturowe.

Została skonstruowana w następujący sposób: w wierszach podano poszczególne cele strategiczne i kierunkowe, w kolumnach rodzaj aktywności turystycznej oraz ocenę punktową i opisową wpływu poszczególnych typów turystyki na środowisko uwzględniając również możliwości wykorzystania jego walorów. Ocenę punktową ustalono w przedziale od +2 do -2 uwzględniając w niej zarówno rangę waloru środowiska jak i zróżnicowanie skutków w zależności od trwałości występowania (krótkotrwałe, długotrwałe), odwracalności zjawisk (odwracalne, nieodwracalne) oraz zasięgu oddziaływania (regionalne, ponadlokalne, lokalne).

Produkty turystyczne, których wpływ na komponenty środowiska oraz elementy struktury przestrzennej charakteryzuje przewaga działań mało istotnych dla funkcjonowania środowiska lub bez bezpośredniego oddziaływania na nie - oznaczono jako obojętne symbolem „0” - wpływ na środowisko minimalny (mało istotny).

Wielkości dodatnie przypisano produktom, których rozwój uzależniony jest od zachowania walorów i utrzymania równowagi ekologicznej oraz powiązań przyrodni-

czych w środowisku o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych bądź kulturowych - jest to wpływ korzystny (zachowanie, odbudowa, wzbogacenie systemu).

Wielkościami ujemnymi oznaczono produkty turystyczne, których realizacja stoi w konflikcie z walorami środowiska przyrodniczego i może prowadzić do jego degradacji, szczególnie w obszarach chronionych, o najwyższych wartościach przyrodniczych decydujących o równowadze ekologicznej i odporności środowiska na antropopresję - jest to wpływ niekorzystny (pogarszający, prowadzący do degradacji).

Analizując sporządzoną tabelę i przyjętą ocenę punktową można dokonać podziału typów turystyki wyodrębniając aktywności szczególnie związane i wpływające na stan środowiska. Są to:

- turystyka tranzytowa, narciarstwo zjazdowe oraz jazda samochodami i motocyklami terenowymi to typy turystyki wymuszające realizację urządzeń umożliwiających ich uprawianie. Realizacja odbywa się w specyficznych warunkach terenowych, które są atrakcyjne ze względu na położenie i charakter. Zbyt intensywna eksploatacja obszarów (szczególnie wrażliwych) prowadzi do ich szybkiej i nieodwracalnej dewastacji,
- ekoturystyka (krajoznawstwo), turystyka piesza, narciarstwo biegowe, nizinna turystyka rowerowa - to rodzaje aktywności, które rozwijają się w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych. Ochrona przyrody i krajobrazu jest podstawą egzystencji tych kierunków turystyki. Uprawianie tego typu aktywności nie wymaga również budowy specjalnych urządzeń technicznych zmieniających warunki naturalne i ukształtowanie terenu. Obiekty i urządzenia towarzyszące szczególnie w obszarach objętych ochroną prawną winny chronić i zabezpieczać środowisko przed dewastacją (również poprzez realizację urządzeń sanitarnych).

Pod szczególną presją produktów turystycznych znajdują się obszary, które są równocześnie atrakcyjne dla rozwoju obu typów turystyki (np. obszary południowe i północne województwa).

Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych produktów turystycznych na środowisko

Tabela nr 2

Rodzaj produktu turystycznego	Typ turystyki		Rodzaj aktywności	Rodzaj oddziaływania na środowisko	
1 TURYSTYKA BIZNESOWA	1.1	Turystyka w interesach	uczestnictwo w rozmowach i zwiedzanie obiektów związanych z profilem prowadzonych interesów	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	1.2	Turystyka kongresowa i konferencyjna	uczestnictwo w konferencjach i wykładach, wyieczki, spotkania pokonferencyjne	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	1.3	Uczestnictwo w targach, wystawach, giełdach	uczestnictwo w imprezach, zawieranie umów	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	1.4	Turystyka motywacyjna	wycieczki turystyczne i kulturowo - krajoznawcze, aktywny wypoczynek	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
2 TURYSTYKA MIEJSKA I KULTUROWA	2.1	Turystyka archeologiczna	zwiedzanie obiektów archeologicznych (grodziska, kurhany)	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
				+1	- korzystny, poprzez rozbudzenie zainteresowania obiektami odbudowa i wzbogacenie systemu
	2.2	Turystyka kulturowa	zwiedzanie zabytkowych układów urbanistycznych oraz osiedli i kolonii robotniczych	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
				+1	- korzystny, rewitalizacja centrów i dzielnic zabytkowych rozbudza zainteresowania obiektami o znaczeniu historycznym i kulturowym

2.3	Turystyka przemysłowa (industrialna)	zwiedzanie zabytkowych obiektów techniki, sporty ekstremalne na obiektach i formach antropogenicznych	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego	
			+1	- korzystny, upowszechnianie i promowanie obiektów rozbudza zainteresowania i możliwości turystycznego wykorzystania zabytków techniki	
	2.4	Turystyka kulturalna, rozrywkowa i widowiskowo-sportowa	uczestnictwo w imprezach kulturalnych (np.: film, teatr, muzea, muzyka), sportowych i rozrywkowych	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
				+1	- korzystny, uatrakcyjnienie i poszerzenie wachlarza oferty kulturalnej i rywkowej w miastach
				-1	- niekorzystny przy nadmiernej rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej
	2.5	Turystyka sentymentalna „do korzeni” turystów narodowości niemieckiej i żydowskiej	odwiedziny, zwiedzanie miejsc kultu, pamięci, wspomnień itp.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
+1				- korzystny, zabezpieczenie przed dewastacją i niszczeniem, rozbudzenie zainteresowania obiektami o znaczeniu historycznym i kulturowym	
2.6	Turystyka pielgrzymkowa	pielgrzymowanie do i uczestnictwo w obrzędach religijnych w miejscach kultowych	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego	
			-1	- niekorzystny, przy nadmiernej rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej	
3	3.1	agroturystyka	+1	- korzystny, poprawa standardu zamieszkania i jakości świadczonych usług, pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczo- krajobrazowych; czynniki podnoszące atrakcyjność miejsc chronią walory przyrodnicze danych obszarów	
3		TURYSTYKA NA TERENACH WIEJSKICH			

				-1	- niekorzystny, przy nadmiernym zagęszczeniu bazy noclegowej i usługowej
3.2	ekoturystyka	krajoznawstwo, edukacja ekologiczna na obszarach chronionych		+2	- korzystny, ochrona przyrody i krajobrazu jako podstawa rozwoju; budowa klimatu poparcia dla terenów chronionych wśród społeczności lokalnych i turystów; zrównoważony rozwój jako kierunek dostarczający środki finansowe na cele ochronne i ograniczający bezrobocie w gminach położonych w granicach lub otulinach obszarów chronionych,
				-1	- niekorzystny, przy przekroczeniach chłonności i pojemności turystycznej obszarów chronionych i tras turystycznych naruszenie stanu środowiska przyrodniczego, będącego przedmiotem penetracji ekoturystycznej
3.3	Turystyka krajoznawcza - kulturowa	wycieczki szlakami zabytkowej świeckiej i sakralnej architektury drewnianej		+1	- korzystny, działania skierowane na ochronę obiektów zabytkowej architektury drewnianej to przy zwiększaniu atrakcyjności turystycznej regionów również działania chroniące środowisko przyrodnicze,
				-1	- niekorzystny, przy nadmiernej rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej zagrożenie dla składników środowiska przyrodniczego będącego przedmiotem penetracji krajoznawczej

4 TURYSTYKA TRANZYTOWA I PRZYGRANICZNA	4.1	Turystyka przygraniczna	przybywający w celach handlowych, zarobkowych oraz turystycznych i wizyty rodzinne	O	<ul style="list-style-type: none"> - minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego - niekorzystny, przy nadmiernej rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej zagrożenie dla składników środowiska przyrodniczego wzdłuż tras
	4.2	Turystyka tranzytowa	dojazd do miejsca docelowego	-2	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystny, w rejonie tras tranzytowych dewastacja ekosystemów na skutek ich intensywnej eksploatacji; obniżenie standardów życia mieszkających wzdłuż tras
5 TURYSTYKA REKREACYJNA, AKTYWNA I SPECJALISTYCZNA	5.1	Turystyka piesza	piesze wycieczki krajoznawcze głównie po wyznaczonych szlakach	+2	<ul style="list-style-type: none"> - korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazu; budowa klimatu poparcia dla działań podkreślające atrakcyjności poszczególnych terenów wśród społeczności lokalnych i turystów,
				-1	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystny, przy przekroczeniach chłonności i pojemności turystycznej obszarów i tras turystycznych, szczególnie przebiegających w rejonach objętych ochroną prawną lub o wysokich walorach przyrodniczych, może nastąpić naruszenie stanu środowiska przyrodniczego, będącego przedmiotem zainteresowania

	5.2	Turystyka narciarska (sport i rekreacja zimowa)	narciarstwo zjazdowe rekreacyjne i wycieczkowe, snowboard	-2	<p>- niekorzystny, prowadzący do degradacji systemu i naruszenia równowagi przyrodniczej na obszarach najcenniejszych przyrodniczo i chronionych w potudniowej części województwa (fragmentacja kompleksów leśnych, a szczególnie najbardziej wrażliwych i cennych przyrodniczych partii drzewostanów, niekontrolowane poszerzanie wylesień obszarów intensywnie przetworzonych, erozja gleb i zmniejszenie jej właściwości retencyjnych, antropopresja na ostoje zwierząt chronionych) jako efekt przekroczenia chłonności i pojemności turystycznej obszarów, będących przedmiotem zainteresowania</p>
				+1	<p>- korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazu; budowa klimatu poparcia dla działań podkreślających atrakcyjność poszczególnych terenów, zrównoważony rozwój jako kierunek rozwoju gospodarczego</p>
	5.3	narciarstwo biegowe	Zimowa turystyka aktywna po wyznaczonych trasach	+2	<p>- korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazu; budowa klimatu poparcia dla działań podkreślające atrakcyjności poszczególnych terenów wśród społeczności lokalnych i turystów</p>

				-1	<p>- niekorzystny, przy przekroczeniach chłonności i pojemności turystycznej obszarów i tras turystycznych, szczególnie przebiegających w rejonach objętych ochroną prawną lub o wysokich walorach przyrodniczych może nastąpić naruszenie stanu środowiska przyrodniczego, będącego przedmiotem zainteresowania</p>
				+1	<p>- korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazu; budowa klimatu poparcia dla działań podkreślające atrakcyjności poszczególnych terenów wśród społeczności lokalnych i turystów</p>
				-1	<p>- niekorzystny, na trasach o wyższej trudności przebiegających ścieżkami i szlakami turystycznymi w górach może wystąpić degradacja powierzchni terenu i drzewostanu</p>
				+2	<p>- korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych oraz krajobrazu</p>
				-1	<p>- niekorzystny, przy przekroczeniach chłonności i pojemności turystycznej obszarów i tras turystycznych, szczególnie przebiegających w rejonach objętych ochroną prawną lub o wysokich walorach przyrodniczych może nastąpić naruszenie stanu środowiska przyrodniczego, będącego przedmiotem zainteresowania</p>
5.4	Turystyka rowerowa górską	Jazda na specjalnym rowerze po wyznaczonych trasach o różnej trudności			
5.5	Turystyka rowerowa nizinna	Turystyka aktywna połączona z krajoznawstwem			

5.6	Turystyka wodna	Żeglarstwo, windsurfing, kajakerstwo, sporty motorowodne, nurkowanie podwodne,	+1	- korzystny, podstawą rozwoju tego kierunku jest ochrona walorów przyrodniczych na i wokół zbiorników wodnych i rzek
			-1	- niekorzystny, przy rozwoju sportów motorowodnych zagrożenie dla składników środowiska przyrodniczego, w akwenach i na obrzeżu
5.7	Turystyka konna	Letnie i zimowe wycieczki konne, rehabilitacja osób niepełnosprawnych	0	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
			+1	- korzystny, podstawą rozwoju jest ochrona walorów przyrodniczych; kierunek łącznie z innymi formami turystyki wiejskiej
5.8	Sporty ekstremalne	Wspinaczka skałkowa i jaskiniowa, szybownictwo, lotnictwo i paralotniarstwo, szkoły przetrwania, paintball, jazda samochodami i motocyklami terenowymi	0	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska ze względu na niewielki zasięg terenowy i wyspecjalizowane, niewielkie grono uczestników
			-2	- niekorzystny, uprawianie jazdy samochodami terenowymi i motocyklami po bezdrożach na terenach górskich koliduje z ochroną przyrody i walorów turystycznych
5.9	Turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna	Zabiegi lecznicze w obiektach uzdrowiskowych	+2	- korzystny, ochrona zasobów leczniczych i walorów bioklimatycznych obszarów uzdrowiskowych warunkuje zachowanie produktu
			-1	- niekorzystny, problem unieszkodliwiania wykorzystanych wód i tworzyw leczniczych

6 BUDOWA SYSTEMU WSPARCIA ROZWOJU MARKOWYCH PRODUKTÓW TURYSTY- CZNYCH	6.1	Tworzenie zintegrowanego systemu promocji regionu	Działania marketingowe w kierunku zmiany obecnego postrzegania województwa jako obszaru przemysłowego o zdegradowanym środowisku	0	- minimalny nie związany bezpośrednio z komponentami środowiska przyrodniczego
	6.2	Podnoszenie kwalifikacji pracowników branży turystycznej	Szkolenie pracowników prowadzące do podnoszenia jakości świadczonych usług	0	- minimalny, nie związany bezpośrednio z komponentami środowiska przyrodniczego
	6.3	Rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej	Poprawa jakości bazy noclegowej i gastronomicznej	0	- minimalny, nie związany bezpośrednio z komponentami środowiska przyrodniczego
	6.4	Rozbudowa infrastruktury technicznej	Wzrost dostępności komunikacyjnej i poprawa stanu infrastruktury technicznej jako czynnik wpływający na atrakcyjność turystyczną	0	- minimalny, nie związany bezpośrednio z komponentami środowiska przyrodniczego

Uwaga: nazewnictwo i numeracja celów i typów turystyki pochodzi ze Strategii.

2.4. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem infrastruktury turystycznej, której realizacja może prowadzić do trwałych przekształceń w środowisku.

Poszczególne produkty turystyczne, a szczególnie rozwój produktów markowych w różny sposób wykorzystują potencjał przyrodniczy i kulturowy obszarów wiejskich i miejskich oraz służą poszerzeniu atrakcyjności oferty turystycznej regionu. Spośród określonych sześciu celów strategicznych, cele związane z rozwojem produktów markowych – turystyka miejska i kulturowa, turystyka na terenach wiejskich, turystyka tranzytowa i przygraniczna, oraz turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna - to typy produktu, w których rodzaj aktywności turystycznej jest ściśle związany z elementami środowiska przyrodniczego lub kulturowego.

Turystyka miejska i kulturowa - produkty turystyczne, których wpływ na komponenty środowiska oraz elementy struktury przestrzennej charakteryzuje przewaga działań mało istotnych dla jego funkcjonowania - wpływ na środowisko przyrodnicze minimalny, zwiedzanie miast i ich najbliższych okolic, w tym związane z turystyką sentymentalną, Turystyka całoroczna oparta o zachowane i pielęgnowane walory dziedzictwa kulturowego, które stanowią podstawę jej funkcjonowania.

Turystyka na terenach wiejskich - oferowany produkt turystyczny związany jest z gminami wiejskimi gdzie producenci rolni poszukują dodatkowych źródeł dochodu, czynnikiem zewnętrznym jest wzrastające zainteresowanie turystów tą formą wypoczynku - wpływ na środowisko powinien być korzystny gdyż podstawowymi elementami, które powodują zainteresowanie, jest występowanie walorów przyrodniczych, klimatycznych, krajobrazowych, atrakcje historyczno - kulturowe, folklor oraz możliwość uprawiania aktywnych form turystyki i rekreacji. Rozwój uzależniony jest od zachowania tych walorów, utrzymania równowagi ekologicznej i powiązań przyrodniczych w środowisku o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych bądź kulturowych.

Turystyka tranzytowa i przygraniczna – specyficzne położenie na skrzyżowaniu krajowych i europejskich szlaków komunikacyjnych, atrakcje przyrodnicze, bogactwo kulturowe, dobrze rozwinięta baza noclegowa, żywieniowa i towarzysząca sprzyja rozwojowi tego typu turystyki. Wpływ na środowisko zróżnicowany - z jednej strony rozwój turystyki tranzytowej i przygranicznej przyczyni się do wzbogacenia oferty turystycznej wzdłuż głównych szlaków tranzytowych i węzłów komunikacyjnych oraz w rejonie przygranicznym, z drugiej wzrost ilości pojazdów na drogach tranzytowych i lokalnych niesie niebezpieczeństwo dewastacji środowiska przyrodniczego w rejonach tras, szczególnie przebiegających w pobliżu ekosystemów spełniających ważne role w funkcjonowaniu przyrody (korytarze i centra ekologiczne).

Turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna – grupa produktów bardzo zróżnicowana. Turystyka piesza, narciarstwo biegowe, rowerowa nizinna, wodna, konna, wspinaczki, szybownictwo, paralotniarstwo, uzdrowiska - to formy turystyki rekreacyjnej i aktywnej wykorzystujące walory środowiska przyrodniczego dla przeprowadzenia odpowiednich urządzeń. O stopniu atrakcyjności decydują przede wszystkim: zróżnicowane ukształtowanie, lesistość, atrakcje przyrodnicze i kulturowe czy czyste wody ale także stan urządzeń towarzyszących i zabezpieczających środowisko przed dewastacją.

Narciarstwo zjazdowe (rekreacyjne i wyczynowe), rowerowa turystyka górską, sporty motorowodne, jazda samochodami i motocyklami terenowymi to formy turystyki ak-

tywnej i specjalistycznej, uprawianie których wymaga określonych warunków przyrodniczych (ukształtowanie, nachylenie stoków, zaleganie pokrywy śnieżnej), dlatego też nie każdy teren nadaje się do ich uprawiania. Są to produkty turystyczne, których realizacja stoi w konflikcie z walorami środowiska przyrodniczego i może prowadzić do jego degradacji, szczególnie w obszarach chronionych - wpływ na środowisko jest tu niekorzystny. Budowa infrastruktury turystycznej w obszarach o najwyższych wartościach przyrodniczych, decydujących o równowadze ekologicznej i odporności środowiska, niesie poważne niebezpieczeństwo degradacji zarówno powierzchni ziemi jak i szaty roślinnej. Wiele obiektów i urządzeń związanych jest z wylesieniami, dotykając najbardziej wrażliwych i cennych podszczytowych partii drzewostanów, powodują obniżenie górnej granicy lasu, erozję gleby i zmniejszenie jej retencyjności. Fragmentacja kompleksów leśnych i dopuszczenie do zwiększenia penetracji przez przebywające tam osoby prowadzi do powiększenia szkód w uprawach leśnych i niekontrolowanych wylesień. Antropopresja jest również przyczyną ograniczania ostoi dzikiej zwierzyny, w tym gatunków podlegających ochronie. Uprawianie na akwenach wodnych sportów motorowodnych to przede wszystkim hałas i zagrożenie czystości wód. Fakty te stanowią jedno z głównych zagrożeń powodujących zanikanie ciągłości obszarów przyrodniczo cennych.

2.4.1. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Niektóre formy turystyki istniejące i przewidziane do rozwoju w pasie przygranicznym mogą w pewnym stopniu oddziaływać na środowisko sąsiednich krajów - Czech i Słowacji.

Dotyczy to zwłaszcza turystyki tranzytowej i przygranicznej oraz wybranych form turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej.

Należy tu podkreślić, że z uwagi na warunki przyrodnicze i sposób zagospodarowania turystycznego po obu stronach granicy - będzie to oddziaływanie wzajemne.

W ustaleniach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego przewidziano rozwiązanie tych problemów m.in. przez podejmowanie wspólnych działań w zakresie:

- z Republiką Słowacką:
  - polityk ochrony zasobów przyrodniczych w obszarze przygranicznym Beskidów (ujednoczenie form i zasad ochrony),
  - wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego obszaru Beskidów dla celów rekreacyjnych i turystycznych np.: „Droga Sudecko - Karpacza”, szlaki turystyki pieszej, rowerowej i narciarskiej oraz lokalizacji stacji sportów zimowych,
  - poprawy połączeń komunikacyjnych drogowych i kolejowych na kierunku Bielsko-Biała - Żywiec - Żylina (budowa drogi S 69/D3, przebudowa drogi wojewódzkiej 945, modernizacja linii kolejowej T-654) oraz niwelowanie różnic w parametrach technicznych dróg po obu stronach granicy.
- z Republiką Czeską:
  - polityk ochrony zasobów przyrodniczych (ujednoczenie form i zasad ochrony), utworzenia obszarów ochrony przyrody w rejonie Beskidu Śląsko - Morawskiego oraz zachowanie funkcji korytarzy ekologicznych dolin Odry i Olzy,
  - poprawy połączeń komunikacyjnych w transporcie drogowym i kolejowym (budowa autostrady A1/D47 i drogi ekspresowej S1/R48, przebudowa drogi krajowej 78/158, budowa linii kolejowej o dużej prędkości, w tym również o znacze-

niu lokalnym (wzmocnienie powiązań drogowych na kierunkach Racibórz - Opava, Jastrzębie - Karwina oraz w rejonie Cieszyna i Chałupek, proponowana reaktywacja linii kolejowej Racibórz - Krzanowice - Chuchelna oraz niwelowanie różnic w parametrach technicznych dróg po obu stronach granicy,

- wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego obszaru Beskidu Śląskiego dla celów rekreacyjnych i turystycznych, w tym wytyczenie tras turystyki np. „Droga Sudecko - Karpacka” oraz tras rowerowych.

Ustalenia powyższe uwzględnione w Strategii i wdrożone do realizacji winny w znacznym stopniu wyeliminować kolizje i konflikty w zagospodarowaniu turystycznym obszarów przygranicznych.

2.4.2. Załączniki graficzne

Obszary występowania i możliwości rozwoju poszczególnych produktów turystycznych przedstawiono w formie graficznej:

Rysunek 1: Produkt turystyczny – turystyka miejska i kulturowa.

Atrakcje i walory dziedzictwa kulturowego

Rysunek 2: Produkt turystyczny – turystyka na terenach wiejskich

Warunki rozwoju agro i ekoturystyki

Rysunek 3: Produkt turystyczny – turystyka tranzytowa i przygraniczna

Obszary i węzły związane z turystyką komunikacyjną

Rysunek 4: Produkt turystyczny - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna

Obszary występowania i możliwości rozwoju wybranych form turystyki letniej

Rysunek 5: Produkt turystyczny - turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna

Obszary występowania i możliwości rozwoju wybranych form turystyki zimowej

3. OCENY ROZWIĄZAŃ

3.1. Rozwiązania przyjęte w projekcie Strategii mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań użytkowania turystycznego na środowisko.

Rozwiązania określone w tytule opisano szczegółowo poniżej w punkcie 3.2. Prognozy natomiast monitoring tych rozwiązań przedstawiono w Strategii w rozdziale F pkt 3 - „Wskaźniki realizacji Strategii rozwoju turystyki w województwie”.

Przyjęto, że rozwój turystyki w województwie jest procesem dynamicznym, ukierunkowanym na określone cele oraz uzależnionym od realizacji założonych działań. By uchwycić dynamikę rozwoju, przedstawiono propozycje wskaźników dla wybranych zamierzeń, które powinny być zrealizowane w poszczególnych etapach wdrażania strategii.

Wskaźniki realizacji Strategii rozwoju turystyki w województwie przedstawiają się następująco:

Produkt markowy - turystyka biznesowa
Wskaźnik produktu: <ul style="list-style-type: none">
• pojemności (w osobach) bazy konferencyjnej,
• liczba sal konferencyjnych,
• liczba obiektów wczasowych z funkcją konferencyjną i szkoleniową,
• liczba obiektów hotelarskich z funkcją konferencyjno- szkoleniową,
• liczba obiektów zabytkowych z funkcją konferencyjno -szkoleniową,
• liczba obiektów konferencyjnych w uczelniach,
• liczba imprez konferencyjnych dla biznesu,
• liczba obiektów targowych,
• liczba imprez targowych.
• liczba kanałów oferujących organizację imprez związanych z turystyką biznesową.
Produkt markowy – turystyka miejska i kulturowa
Wskaźnik produktu <ul style="list-style-type: none">
• liczba zrewitalizowanych miast, miasteczek, dzielnic, osiedli,
• liczba odrestaurowanych obiektów kultury materialnej,
• liczba zrewitalizowanych obszarów przemysłowych (kopalni, hut, hałd itd.),
• liczba odrestaurowanych obiektów sakralnych dostępnych turystom,
• liczba nowych tzw. sztucznych atrakcji (parków rozrywki, parków rekreacji, parków tematycznych).

Produkt markowy - turystyka na obszarach wiejskich

Wskaźnik produktu

- liczba nowo powstałych gospodarstw agroturystycznych i eko-agroturystycznych,
- liczba gospodarstw agroturystycznych zmodernizowanych,
- liczba powstałych karczm na terenach wiejskich oferujących kuchnię lokalną,
- liczba zagospodarowanych (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) obiektów lokalnych atrakcji.
- liczba nowych imprez prezentujących dorobek artystyczny, kulturowy mieszkańców wsi,
- liczba zgłoszonych inicjatyw związanych z nowymi produktami turystycznymi.
- liczba ustanowionych nowych obiektów prawnie chronionych na obszarach wiejskich oraz określenie ich dopuszczalnej pojemności turystycznej.

Produkt markowy - turystyka tranzytowa i przygraniczna

Wskaźnik produktu

- liczba powstałych centrów integracji międzynarodowej,
- długość w kilometrach (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) nowopowstałych międzynarodowych szlaków turystycznych (pieszych, konnych, rowerowych).
- liczba nowych projektów turystycznych zrealizowanych wspólnie z partnerem zagranicznym,
- długość w kilometrach zmodernizowanych dróg o znaczeniu tranzytowym,
- liczba nowo powstałych obiektów noclegowych wzdłuż tras tranzytowych,
- liczba punktów usługowych wzdłuż dróg tranzytowych

Produkt markowy - turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna

Wskaźnik produktu

- liczba kilometrów nowo wyznaczonych (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) szlaków pieszych, górskich i nizinnych.
- liczba kilometrów nowo powstałych (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) tras rowerowych.
- liczba nowo oddanych miejsc parkingowych dla rowerów,
- liczba powstałych stanic rowerowych,
- liczba uruchamianych inwestycji (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) związanych ze sportami zimowymi.
- liczba organizowanych imprez związanych z turystyką narciarską,
- liczba wyznaczonych (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) tras narciarstwa biegowego i ich łączna długość.
- liczba powstałych obiektów noclegowych i ich łączna pojemność, w tym obiektów uzdrowiskowych.
- liczba zmodernizowanych obiektów noclegowych,
- liczba kilometrów nowo wyznaczonych (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) szlaków konnych.
- liczba powstałych pól golfowych,
- liczba powstałych obiektów turystyki jeździeckiej,

- liczba powstałych obiektów (do poziomu wyliczonej chłonności turystycznej) związanych z turystyką wodną,
- liczba oddanych urządzeń związanych z tzw. sportami ekstremalnymi,
- liczba nowych lokalnych programów rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej.

Wskaźniki budowy systemu wsparcia rozwoju markowych produktów turystycznych

Wskaźnik produktu

- liczba osób przeszkolonych w zakresie obsługi turystyki,
- liczba sieci franchisingowych w sektorze turystyki,
- liczba emitowanych informacji o produktach markowych w mediach krajowych i zagranicznych,
- liczba materiałów promujących produkty markowe,
- liczba imprez targowych promujących wspólnie produkty markowe,
- liczba biur i miejsc dystrybuujących ofertę turystyczną województwa śląskiego,
- liczba prac badawczych zrealizowanych na potrzeby turystyki w woj. śląskim,
- liczba szkoleń specjalistycznych dla administracji publicznych,
- liczba dofinansowanych projektów związanych z rozwojem produktów markowych,
- liczba punktów „it”,
- powołanie Lokalnych Organizacji Turystycznych,
- liczba klastrów z podmiotami turystycznymi.

Ustalone wskaźniki produktu odnoszące się wprost do działań związanych z ochroną przed nadmierną penetracją i degradacją środowiska przyrodniczego podkreślono w powyższych zestawieniach.

Proponowane typy wskaźników określają jedynie dziedziny podlegające ocenie, nie zawierają parametrów liczbowych oraz nie wskazują rozwiązań i metod minimalizacji uciążliwości, szczególnie w zakresie zabezpieczenia środowiska przed odpadami czy ograniczenia aktywności w obrębie obszarów chronionych. W hasłach odnoszących się do zagadnień związanych z ochroną przed nadmierną penetracją i degradacją środowiska, wskazano tylko na konieczność ustalenia poziomu chłonności turystycznej obszarów, obiektów i tras, której przekroczenie będzie zagrażało walorom. Ustalenie poziomów dla różnych typów terenów i zainwestowania turystycznego powinno stać się tematem szczegółowych opracowań monitorujących przestrzeń przyrodniczą.

3.2. Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.

Na obszarze województwa śląskiego występują sprzyjające warunki (walory i atrakcje oraz infrastruktura) dla rozwoju pięciu produktów turystyki markowej. Jednakże, aby spełnić oczekiwania rynków turystycznych, należy dokonać wielu działań. Zebrano je i przedstawiono w odniesieniu do każdego celu. Turystyka na obszarze województwa winna:

- rozwijać się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, tzn. przynosić efekty ekonomiczne,
- nie niszczyć środowiska przyrodniczego i rozsądnie wykorzystywać walory antropogeniczne,
- rozwijać się do granic, określonych przyzwoleniem lokalnych społeczności.

Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju wymaga podejmowania na terenie województwa wielu działań naprawczych i ochronnych, ze względu na konflikt między rozwojem gospodarczym regionu a bogatym środowiskiem przyrodniczym i kulturowym.

3.2.1. Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację negatywnych oddziaływań na środowisko zawarte zostały w III celu polityki przestrzennej Planu i dotyczą rozwiązań systemów obszarów otwartych i pasm lokalizacji inwestycji. Dla celów niniejszego opracowania dokonano wypisu z ustaleń Planu ograniczając się do tematów związanych z turystyką i ochroną środowiska.

Cel III - ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych oraz wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych

Ze względu na wysoki stopień urbanizacji województwa i jego znaczny przemysłowy charakter, przestrzenne warunki zrównoważonego rozwoju wymagają szczególnej uwagi. Powiększanie powierzchni środowiska zabudowanego oraz niszczenia środowiska przyrodniczego i kulturowego prowadzi do bezpowrotnej utraty nieodnawialnych zasobów środowiska, jego biotycznej różnorodności i przerywaniu powiązań funkcjonalnych w środowisku. Za niezbędne uznano ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego terenów otwartych i kształtowanie odpowiednich struktur regionalnych w sposób tworzący warunki dla bardziej zrównoważonego rozwoju przestrzennego. Ochrona środowiska terenów wiejskich przed zniszczeniem i dbanie o zachowanie kulturowych krajobrazów wymaga zwiększenia szans życiowych mieszkańców tych terenów, gdyż kulturowe krajobrazy będą mogły być utrzymywane pod warunkiem, że ludzie znajdą zatrudnienie. Biorąc powyższe pod uwagę, w polityce przestrzennej priorytetem powinno być zachowanie korzystnych warunków środowiska terenów otwartych i poprawa szans życiowych mieszkańców obszarów wiejskich.

Uznano, że cel będzie realizowany na obszarze całego województwa poprzez następujące kierunki:

1. Ochrona zasobów środowiska - kierunek będzie realizowany m.in poprzez następujące działania:

- 1.1 ochrona powietrza - obejmująca między innymi redukcję negatywnego oddziaływania na jakość powietrza emisji komunikacyjnej, przemysłowej i komunalnej,
- 1.2 ochrona zasobów wód - ochrona Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) oraz stref ochronnych ujęć wód podziemnych i powierzchniowych poprzez uregulowanie gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami oraz likwidację istniejących źródeł zanieczyszczeń,
- 1.3 ochrona zasobów wód pitnych dla zaopatrzenia mieszkańców regionu - poprzez wykluczenie zagospodarowania stwarzającego zagrożenie dla funkcji podstawowych (ochrona zbiornika Goczałkowice oraz zbiornika Czaniec w Porąbce),
- 1.4 ochrona powierzchni ziemi i gleby - obowiązek przeprowadzania rekultywacji terenów, na których występuje zanieczyszczenie albo niekorzystne przekształcenie naturalnego ukształtowania terenu, w wyniku działalności przemysłowej wraz z negatywnym wpływem działalności górniczej (szkody górnicze),
- 1.5 ochrona gleb o najwyższej wartości bonitacyjnej (I – IV klasy bonitacyjnej użytków rolnych oraz gleby pochodzenia organicznego) i gruntów leśnych - zapobieganie nieuzasadnionemu przeznaczaniu na cele nierolnicze i nieleśne,
- 1.6 ochrona walorów leczniczych miejscowości uzdrowiskowych i racjonalna gospodarka ich zasobami - poprzez rozwijanie funkcji uzdrowiskowej i zagospodarowania terenów zieleni urządzonej, a także rozbudowy bazy turystyki zdrowotnej i rekreacyjnej przede wszystkim w miejscowościach Ustroń i Goczałkowice Zdrój, a ponadto wykorzystanie dla potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego udokumentowanych zasobów wód termalnych, leczniczych i mineralnych dotychczas niezagospodarowanych, w tym w: Dębowcu, Jaworzu, Zabłociu;
- 1.7 ochrona terenów wzdłuż cieków wodnych - między innymi zagadnienia ochrony biologicznej i poprawy stanu ekologicznego, zakaz zabudowy naturalnych terenów zalewowych,
- 1.8 ochrona terenów leśnych - poprzez ograniczenia chaotycznego i nieskoordynowanego (powodującego fragmentaryzację kompleksów leśnych), przeznaczenia gruntów leśnych pod zainwestowanie, w tym szczególnie w rejonach rozwoju masowej turystyki i rekreacji w południowej (powiaty: bielski, cieszyński i żywiecki) oraz w północno-wschodniej części województwa (powiaty: częstochowski, myszkowski i zawierciański); a także zagadnienia przebudowy drzewostanów ukierunkowanej na zwiększenie różnorodności gatunkowej, różnowiekowości lasów oraz poprawę ich stanu zdrowotnego,
- 1.9 ochrona krajobrazu - dotycząca między innymi zachowania wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury oraz charakterystycznych krajobrazów kulturowych, w tym objęcie ochroną historycznych kompozycji krajobrazowych oraz układów ruralistycznych,
- 1.10 ochrona kopalni - racjonalne gospodarowanie zasobami oraz kompleksowe wykorzystanie kopalni, ochrona terenów występowania udokumentowanych złóż surowców mineralnych przed trwałym zainwestowaniem uniemożliwiającym ich późniejsze wykorzystanie,

1.11 ochrona zwierząt i roślin - między innymi poprzez tworzenie systemu obszarów chronionych przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem wdrożenia elementów projektowanej europejskiej sieci Natura 2000 oraz Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – Polska, w tym między innymi: prowadzenie proekologicznej polityki w zakresie użytkowania i zagospodarowania obszarów w oparciu o miejscowe planowanie przestrzenne, w tym na przykład poprzez:

- eliminowanie kolizji pomiędzy działalnością gospodarczą, rozwojem osadnictwa a środowiskiem,
- koncentrowanie rozwoju osadnictwa w sąsiedztwie już wykształconych jednostek osadniczych,
- usuwanie barier infrastrukturalnych poprzez prawidłowe rozwiązanie ograniczenie nowej działalności która może stanowić poważne zagrożenie dla środowiska przyrodniczego
- gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami,
- kształtowanie terenów otwartych w obrębie terenów zainwestowania miejskiego w powiązaniu z siecią regionalnych i ponadregionalnych korytarzy ekologicznych i obszarów chronionych.

2. Racjonalne użytkowanie terenów o wysokich walorach środowiska i atrakcyjnych dla rozwoju rekreacji i turystyki - kierunek będzie realizowany głównie działaniami w rejonach stanowiących uznane obszary turystyczno - wypoczynkowe poprzez:

2.1 promowanie form zagospodarowania terenu łączących ekstensywne i przyjazne środowisku rolnictwo, konserwację krajobrazu oraz funkcje kulturalne i wypoczynkowe - obejmujące między innymi zagadnienia dostosowania kompleksów turystyczno-rekreacyjnych do standardów środowiskowych, głównie na terenie Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Jury, w tym na przykład szczególnie w masywie Pilska, Skrzycznego i Czantorii;

2.2 rozwój rolnictwa ekologicznego i promującego agroturystykę;

2.3 marketing regionalnych produktów.

3. Przekształcenia terenów intensywnego rolnictwa - kierunek będzie realizowany poprzez przywracanie naturalnych walorów przyrodniczych terenom z intensywną produkcją rolną, a w tym między innymi poprzez następujące działania:

3.1 przywracanie naturalnych walorów przyrodniczych terenom z intensywną produkcją rolną - obejmujące między innymi zagadnienia wprowadzania zieleni śródpolnej, zadrzewień i zakrzewień oraz zalesień o znaczeniu ochronnym i kulturowym, restytucji i utrzymania łąk, restytucji strumieni i małych zbiorników wodnych,

3.2 promowanie systemów produkcji rolniczej przyjaznej dla środowiska;

4. Wzmocnienie ekonomicznej siły i żywotności strukturalnie słabych obszarów wiejskich - kierunek będzie realizowany poprzez następujące działania:

4.1 utrzymanie gruntów w kulturze rolnej, obejmujące między innymi zagadnienia wspierania niskotowarowych gospodarstw rolnych, oraz rozwoju agroturystyki, w tym na przykład w powiecie żywieckim oraz wschodniej części powiatu zawierciańskiego, myszkowskiego i częstochowskiego;

- 4.2 promowanie lokalnych wartości kulturowych oraz tradycji kulturalnych i rzemiosła - obejmujące między innymi zagadnienia tradycyjnej skali i form zabudowy oraz układów przestrzennych wsi i charakterystycznych krajobrazów;
- 4.3 promowanie zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego - obejmujące między innymi zagadnienia wykorzystania lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego, m.in. wód termalnych i leczniczych oraz zagospodarowania zbiorników wodnych,
- 4.4 utrzymanie minimalnego poziomu usług na terenach słabo zaludnionych oraz poprawa powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami obsługi, w tym z centrami obszarów metropolitalnych,
- 4.5 wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez różnicowanie działalności gospodarczej, a w tym na przykład lokalizowanie przetwórstwa spożywczego w paśmie rozwoju.

Przyjęta w Planie zasada rozwoju zrównoważonego oznacza takie planowanie i działanie, które zakłada zachowanie równowagi pomiędzy wszystkimi elementami środowiska tak, aby przy racjonalnym wykorzystaniu potencjału przyrodniczego możliwym było zaspokojenie potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego jak i przyszłych pokoleń.

Zasadzie równoważenia rozwoju podporządkowany został cały system długookresowych celów polityki przestrzennej, a jej rozwinięciem są przyjęte kierunki ich realizacji.

Proponowane w Strategii rozwiązania uwzględniają większość problemów środowiska przyrodniczego zidentyfikowanych w Planie i zapisy obu dokumentów są spójne. Występujące na obszarze województwa warunki (walory i atrakcje oraz infrastruktura) sprzyjają rozwojowi pięciu produktów turystyki markowej. W zapisanych celach strategicznych niektóre kierunki rozwoju zostały określone bardzo ogólnie. Dotyczy to szczególnie dziedzin, dla których brak jest jednoznacznych i wiarygodnych wiadomości, co do skali zjawisk i ich przestrzennego rozmieszczenia. Rozwój turystyki w województwie śląskim jest procesem dynamicznym, ukierunkowanym na określone w Strategii cele oraz uzależnionym od realizacji założonych działań. Osiągnięcie parametrów określonych jako „punkty przełomowe” zależy będzie od zaangażowania wielu podmiotów: małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych i innych, współdziałających z tą branżą, samorządów, instytucji sektora finansowego, przedstawicieli nauki. W związku z tym, że Strategia nie jest dokumentem planowania przestrzennego, proponowane zapisy mają charakter gospodarczych rozwiązań i są mniej związane z konkretną przestrzenią.

3.2.2. Rozwiązania alternatywne

Charakter i temat opracowania oraz stopień jego uogólnienia spowodował, że w dokumencie nie znalazły się propozycje wskazujące na kierunki i sposoby kompensacji negatywnych oddziaływań na środowisko. Problem dotyczy zjawisk i procesów o strategicznym znaczeniu dla województwa i powinien znaleźć rozwiązanie w opracowaniach o większym stopniu szczegółowości.

Dla niektórych obszarów województwa zostały wcześniej wykonane konkretne opracowania, na przykład związane z zagospodarowaniem narciarskim Beskidu Żywieckiego i kopuły Piłska. W opracowaniu dotyczącym oceny potencjalnych terenów dla narciarstwa zjazdowego w Beskidzie Żywieckim, wykonanym dla potrzeb planu

zagospodarowania przestrzennego Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny, wskazano możliwości rozwoju narciarstwa przy maksymalnie ograniczonych ujemnych skutkach dla środowiska przyrodniczego. Przedstawiono przegląd stoków, których zagospodarowanie narciarskie jest możliwe bez istotnego naruszenia zasad ochrony parku. Wykorzystana metoda waloryzacji opierała się na założeniu, że narciarstwo zjazdowe można uprawiać jedynie w określonych warunkach klimatycznych i terenowych, a w szczególności, gdy spełnione są następujące warunki:

- pokrywa śnieżna osiąga właściwą trwałość, stałość i grubość,
- teren posiada urozmaiconą rzeźbę o znacznej rozpiętości wysokości względnych,
- stoki mają dogodne nachylenia i właściwą ekspozycję,
- teren sąsiaduje z lasem i ma podłoże pokryte darnią.

Na obszarze Parku i jego otuliny wytypowano ok. 70 stoków (poza istniejącymi urządzeniami) przydatnych dla uprawiania narciarstwa zjazdowego, różnej klasyfikacji.

Projekt rekultywacji kopuły szczytowej Pilska (reorganizacja ruchu narciarskiego oraz pieszego letniego) w oparciu o zdiagnozowany stan degradacji szaty roślinnej i pokrywy glebowej przedstawia koncepcję powstrzymania procesów degradacyjnych oraz regeneracji szaty roślinnej. Na północnym stoku szczytowej kopuły Pilska, intensywnie użytkowanym narciarsko w zimie i „rozdeptywanym” przez turystów latem, szczególnie w obszarach gdzie las lub łąny kosówki nie stanowią skutecznej zapory przeciwdziałającej rozchodzeniu się turystów, występują największe szkody erozyjne. Propozycje rekultywacji obszarów zdegradowanych zakładają zastosowanie zarówno metod technicznych (zmniejszenie spływu wody i erozji gleb) jak i biologicznych (wprowadzenie zadarnień na terenach odkrytych, umocnienie zakrzewień). O skuteczności przeprowadzonych zabiegów w dużym stopniu zadecyduje stopień realizacji wskazań dotyczących reorganizacji ruchu turystycznego i narciarskiego.

Wydaje się wskazane, żeby dla rozwoju turystyki wyrażonej w produktach markowych wymienionych w prognozie jako istotne dla kondycji środowiska województwa śląskiego, prowadzić dalsze prace studialne kompleksowo dla poszczególnych dziedzin tak, aby zachować jednorodność spojrzenia na zaistniałe problemy.

Przykładowe propozycje szczegółowych opracowań studialnych:

- trasy turystyczne: kryteria wyznaczenia nowych tras, sposoby ochrony przed skażeniem odpadami, minimalizacja wpływu ruchu turystycznego na walory przyrodnicze obszarów prawnie chronionych,
- turystyka wodna: rewitalizacja obiektów wodnych, analiza przydatności akwenów i torów wodnych dla potrzeb turystyki.

Określenie rozmiarów optymalnego obciążenia ruchem turystycznym obszarów środowiska przyrodniczego, dla różnych form turystyki i związanych z nimi sposobów zagospodarowania, zaliczane jest obecnie do ważniejszych problemów teorii i praktyki planowania przestrzennego w dziedzinie turystyki. Ranga tego problemu wynika przede wszystkim z postępującej degradacji obszarów o walorach turystycznych. W tej sytuacji istotne jest ustalenie optymalnych norm użytkowania różnych układów przestrzennych występujących w zagospodarowaniu turystyczno - wypoczynkowym. Podstawowym celem, który można osiągnąć przez przestrzeganie ustalonych norm, jest ochrona bierna walorów środowiska przyrodniczego, a więc określenie w poszczególnych typach środowiska geograficznego pułapu, którego ruch turystyczny nie powinien przekraczać.

Możliwości wykorzystania obszarów turystycznych wynikają zarówno z naturalnych warunków środowiska przyrodniczego jak ze sposobu i zakresu zagospodarowania oraz konieczności zapewnienia użytkownikom optymalnych warunków wypoczynku

przez udział w różnych formach rekreacji. Możliwości te można określić przez normy wielkości:

- użytkowania turystycznego - wskaźników chłonności (os/ha, m²/os),
- dla obszarów zagospodarowanych - wskaźników pojemności (os/ha),
- przy uwzględnieniu czynnika czasu – wskaźników przepustowości.

(objaśnienia wskaźników wg opracowania Instytutu Turystyki - Wskaźniki i normy użytkowania turystycznego obszarów, miejscowości, obiektów, szlaków; praca zbiorowa 1978r).

Chłonność turystyczna terenu jest to zdolność środowiska przyrodniczego do przyjęcia określonej wielkości obciążenia ruchem turystycznym, którego wielkość maksymalna wyrażona będzie wskaźnikiem chłonności tj. taką wielkością obciążenia na jednostkę powierzchni, która z jednej strony zapewni optymalne warunki wypoczynku, z drugiej stanowić będzie górny pułap dopuszczalnego obciążenia środowiska po granicę procesów dewastacji.

Pojemność turystyczna jest to maksymalna zdolność obszaru zagospodarowanego (jednostki osadniczej lub jej fragmentu) do przyjęcia obciążeń ruchem osób (turystów), odpowiadająca sposobowi zagospodarowania i wielkości powierzchni, w warunkach pełnego zaspokojenia komfortu psychofizycznego wypoczynku, płynącego z właściwego wykorzystania fragmentu środowiska przyrodniczego. Pojemność mówi o maksymalnej możliwości wykorzystania przestrzeni w zależności od chłonności i sposobu zagospodarowania środowiska. Górną granicę norm pojemności stanowić będą kryteria opłacalności ekonomicznej.

Przepustowość jest to liczba osób mogących korzystać z tych samych walorów w warunkach optymalnego odbioru wrażeń i swobody ruchu w określonej jednostce czasu. Miarą przepustowości jest wskaźnik przepustowości wyrażony liczbą osób na jednostkę czasu. Intensywność ruchu, jako zasadnicza cecha przepustowości, wyrażona jest wielkością rotacji, którą limituje nie tylko przestrzeń i charakter walorów, ale przede wszystkim długość i bezkolizyjność ciągów oraz czas wynikający z optymalnego odbioru wrażeń, jakich dostarczają walory występujące wzdłuż ciągu.

Zmiany wynikające z obciążenia ruchem turystycznym z reguły mają negatywny charakter i w zależności od odporności naturalnej środowiska, wielkości obciążenia ruchem oraz czasu jego trwania, powodują kolejno: zanikanie mniej odpornych gatunków roślin, wydeptywanie płatów roślin, powstanie izolowanych płatów roślinności w miejscach mniej obciążonych ruchem, zdarcie górnej części profilu glebowego i inicjację procesów denudacyjnych i erozyjnych. Tempo procesów niszczących środowisko przyrodnicze uzależnione jest od charakteru podłoża, nachylenia terenu oraz wielkości obciążenia ruchem. Intensywność ruchu turystycznego na użytkowanych terenach zmniejsza wytrzymałość środowiska przyrodniczego. Komponenty środowiska najistotniejsze dla rekreacyjno – turystycznego wykorzystania: szata roślinna, rzeźba terenu, litologia, warunki wodne i mikroklimatyczne – najbardziej są narażone na degradację. Przekroczenie w procesie degradacji pewnego progu pociąga za sobą nieodwracalne zmiany w środowisku. Zmiana warunków równowagi biologicznej środowiska wywołana degradacją wód prowadzi w konsekwencji do degradacji szaty roślinnej, zmian wilgotnościowych podłoża (podłoże bardziej podatne na degradację), zmian warunków mikroklimatycznych. Na negatywną zmianę wymienionych elementów środowiska ma wpływ nieprzystosowanie środowiska obszarów

turystycznych do przyjęcia większego obciążenia ruchem turystycznym niż wynika to z jego ekologicznej wytrzymałości.

Metody obliczania „chłonności turystycznej”, wyrażającej odporność środowiska przyrodniczego na degradację i określanej jako maksymalna liczba uczestników ruchu turystycznego, którzy mogą jednocześnie przebywać na danym terenie nie powodując degradacji środowiska są niedoskonałe. Wyliczenie dotyczące jednostek administracyjnych nie daje rzeczywistego obrazu zagrożeń. Zagrożenie dotyczy głównie terenów łatwiej dostępnych, sąsiadujących z drogami i szlakami turystycznymi, stacjami kolei linowych, schroniskami i zespołami obiektów wypoczynkowych oraz z brzegami zbiorników wodnych i kąpielisk nadrzecznych.

Walory przyrodnicze, a zatem i turystyczne, ulegają degradacji w związku z nieprzestrzeganiem zasad „zrównoważonego rozwoju” i „ładu przestrzennego”. Szczególnie szkodliwy jest postępujący proces dalszego rozpraszania sieci osadniczej i pojedynczej zabudowy (w tym również bazy turystycznej), a zwłaszcza zabudowywanie wciętych w kompleksy leśne dolin i polan oddalonych od istniejących siedlisk.

Problemy wynikające z przewidywanego zainwestowania infrastrukturą turystyczną uwzględniające specyfikę warunków lokalnych i proponowanego przeznaczenia, powinny być rozwiązywane kompleksowo na etapie sporządzania studiów i planów miejscowych. Skala tych opracowań będzie większa a propozycje rozwiązań będą mieć charakter bardziej szczegółowy i jednoznacznie związany z konkretną przestrzenią przyrodniczą, z możliwością zbilansowania powierzchni terenów chronionych, degradowanych czy przewidywanych do rekultywacji.

3.2.3. Podsumowanie

„Prognoza oddziaływania na środowisko strategii rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004 – 2013” sporządzona została dla dokumentu podstawowego w wersji po konsultacjach społecznych. Szczegółowość niniejszego dokumentu uzależniona jest od szczegółowości zapisów Strategii. Generalnie można stwierdzić, że w trakcie opracowywania dokumentu prognozy oddziaływania na środowisko zespół napotykał na trudności wynikające z wprowadzenia, interpretowania i stosowania nowego instrumentu zarządzania środowiskiem. Określone problemy i utrudnienia dotyczyły:

- zagadnień metodycznych, a szczególnie kwestii dotyczących: kryteriów oceny, zdefiniowania obszarów objętych analizą i oceną, zdefiniowania pojęć, braku wystarczających danych do przedstawienia rozwiązań minimalizujących i ustalenia wielkości progowych oraz sporządzenia wariantu alternatywnego,
- zagadnień merytorycznych – sporządzanie prognoz oddziaływania na środowisko jest stosunkowo młodym instrumentem analityczno – badawczym (ramy prawne zostały określone w połowie 2001 r.) i w związku z powyższym metody ich sporządzania nie są do końca dopracowane, a doświadczenia wynikające z prac o podobnym charakterze nie mogą być w sposób prosty przetransponowane do dokumentu o innym typie.

4. INFORMACJE KOŃCOWE

4.1. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy

Prognozę do Strategii rozwoju turystyki w województwie śląskim sporządzono z wykorzystaniem następujących dokumentów:

- Strategia Rozwoju Turystyki w latach 2001 – 2006, Warszawa 2002
- Strategia Rozwoju Krajowego Produktu Turystycznego Polski, Warszawa 1998
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015, Katowice 2000
- Polska 2025 – Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju, Warszawa
- Program rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku na obszarze województwa śląskiego, Katowice 2002
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, Katowice 2004 wraz z prognozą
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004-2006. Warszawa 2004
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego - Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003
- Projekt Strategii rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004 - 2013 - Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice - wrzesień 2004.

Prognoza jest kameralnym opracowaniem, opartym głównie na bazie posiadanych materiałów zgromadzonych do „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego”. Przy sporządzaniu prognozy wykorzystano również inne dostępne publikacje, dokumenty i raporty dotyczące obszaru województwa opracowane przez inne instytucje, a dotyczące środowiska i zmian w nim zachodzących. W prognozie analizowano konkretne zapisy Strategii dotyczące propozycji rozwoju zagospodarowania turystycznego.

4.2. Przewidywane metody analizy realizacji Strategii.

Dla oceny realizacji Strategii przedstawiono propozycję wskaźników do wybranych zamierzeń, które powinny być realizowane w poszczególnych etapach jej wdrażania. Wybrane zamierzenia, które powinny doprowadzić do zrealizowania nakreślonej wizji i misji Strategii przedstawiono w rozdziale F pkt 3 - „Wskaźniki realizacji Strategii rozwoju turystyki w województwie śląskim” - w postaci wskaźników: produktu, rezultatu i oddziaływania dla poszczególnych produktów markowych. Koncepcja wskaźników proponuje śledzenie oraz ocenę ilościową i jakościową zmian w zagospodarowaniu.

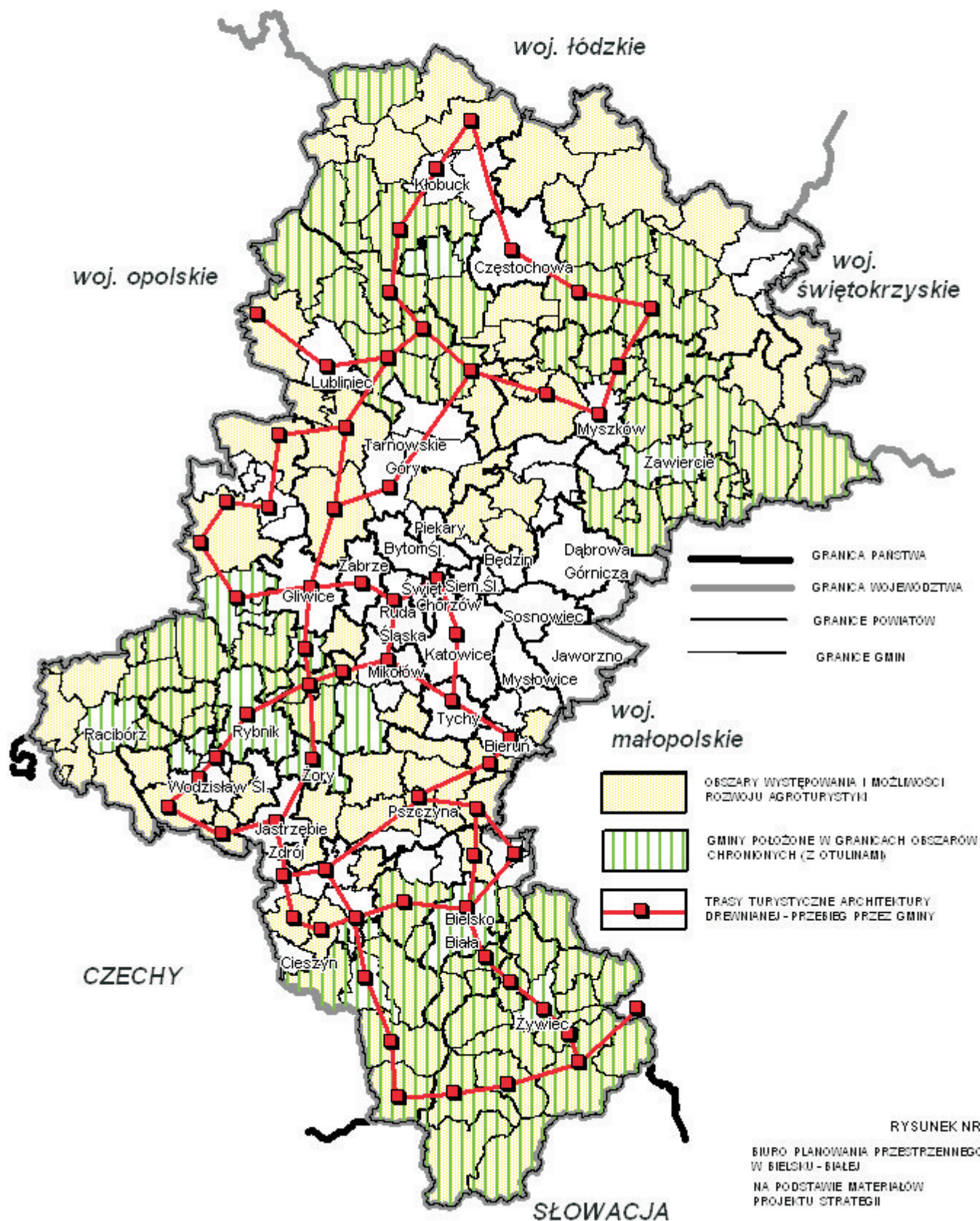
System ocen wskazuje na narzędzia, którymi można się posłużyć dla określenia dynamiki zmian w sferze społeczno-gospodarczej i w sferze przestrzennej. Nie ustala konkretnych mierników i wartości progowych i granicznych do osiągnięcia, zakładając że miarą do mierzenia oddziaływań polityk i ocen będzie sukces w osiąganiu zrównoważonego rozwoju województwa.

Za najistotniejsze, z punktu widzenia ochrony środowiska należy uznać:

- ustalenie granicznych wielkości chłonności i pojemności turystycznej różnych terenów, obiektów i tras w zależności od odporności środowiska,
- monitorowanie przestrzeni przyrodniczej poddanej zagospodarowaniu turystycznemu.

PRODUKT TURYSTYCZNY - TURYSTYKA NA TERENACH WIEJSKICH

WARUNKI ROZWOJU AGRO I EKOTURYSTYKI

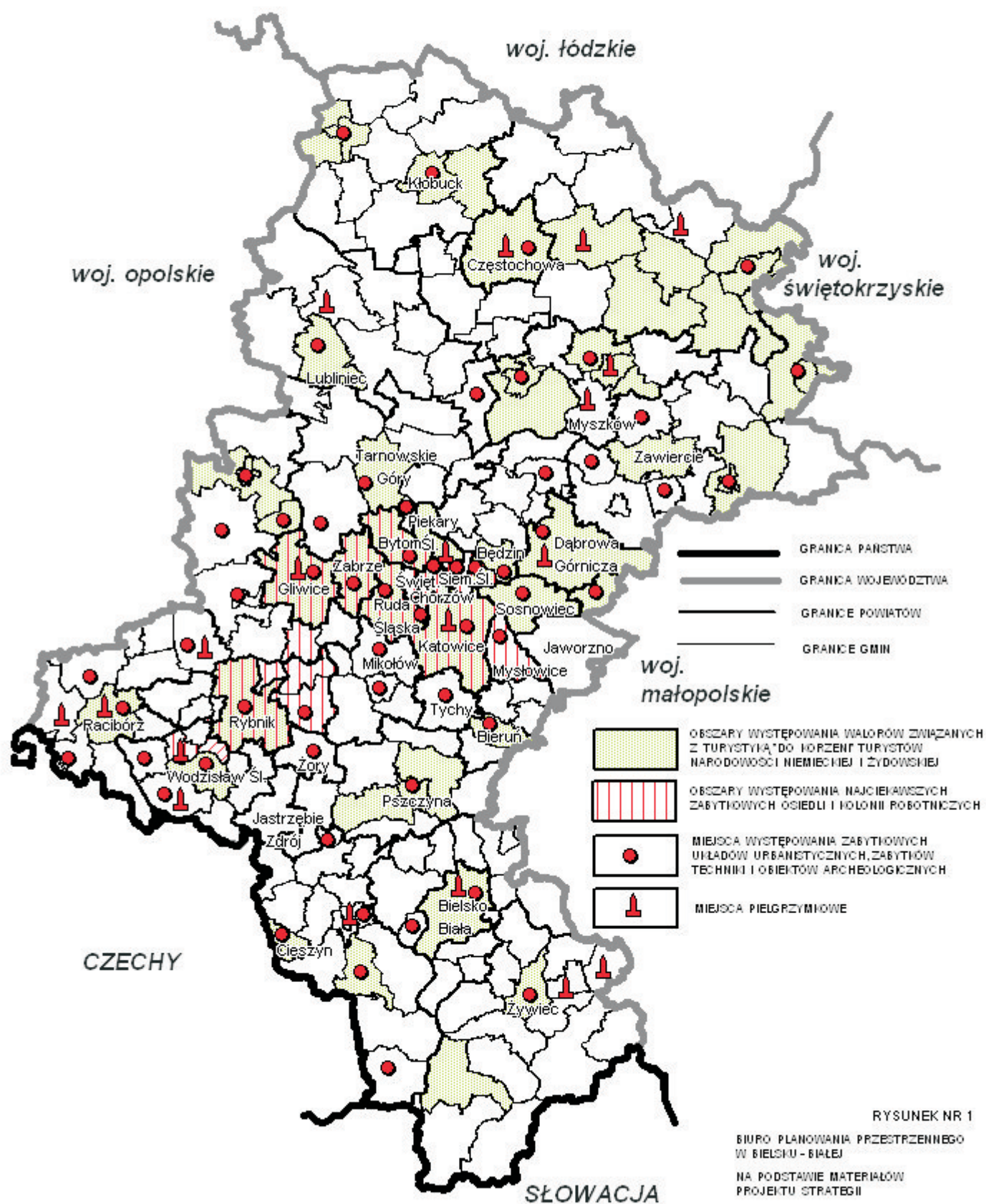

RYСУNEK NR 2

BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W BIELSKU - BIAŁEJ
NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW
PROJEKTU STRATEGII

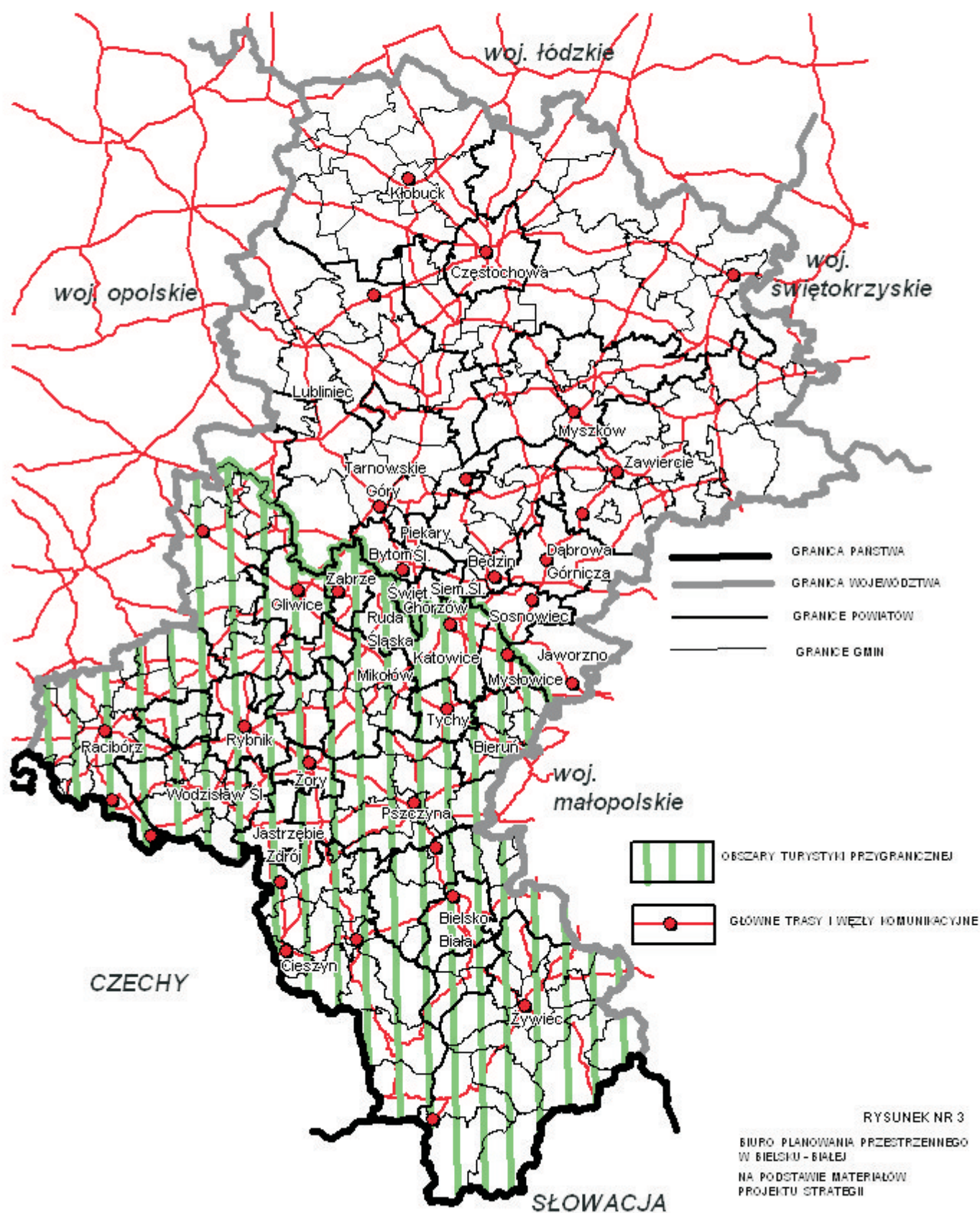
PRODUKT TURYSTYCZNY - TURYSTYKA MIEJSKA I KULTUROWA

ATRAKCJE I WALORY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

PRODUKT TURYSTYCZNY - TURYSTYKA TRANZYTOWA I PRZYGRANICZNA

OBSZARY I WĘZŁY ZWIĄZANE Z TURYSTYKĄ KOMUNIKACYJNĄ

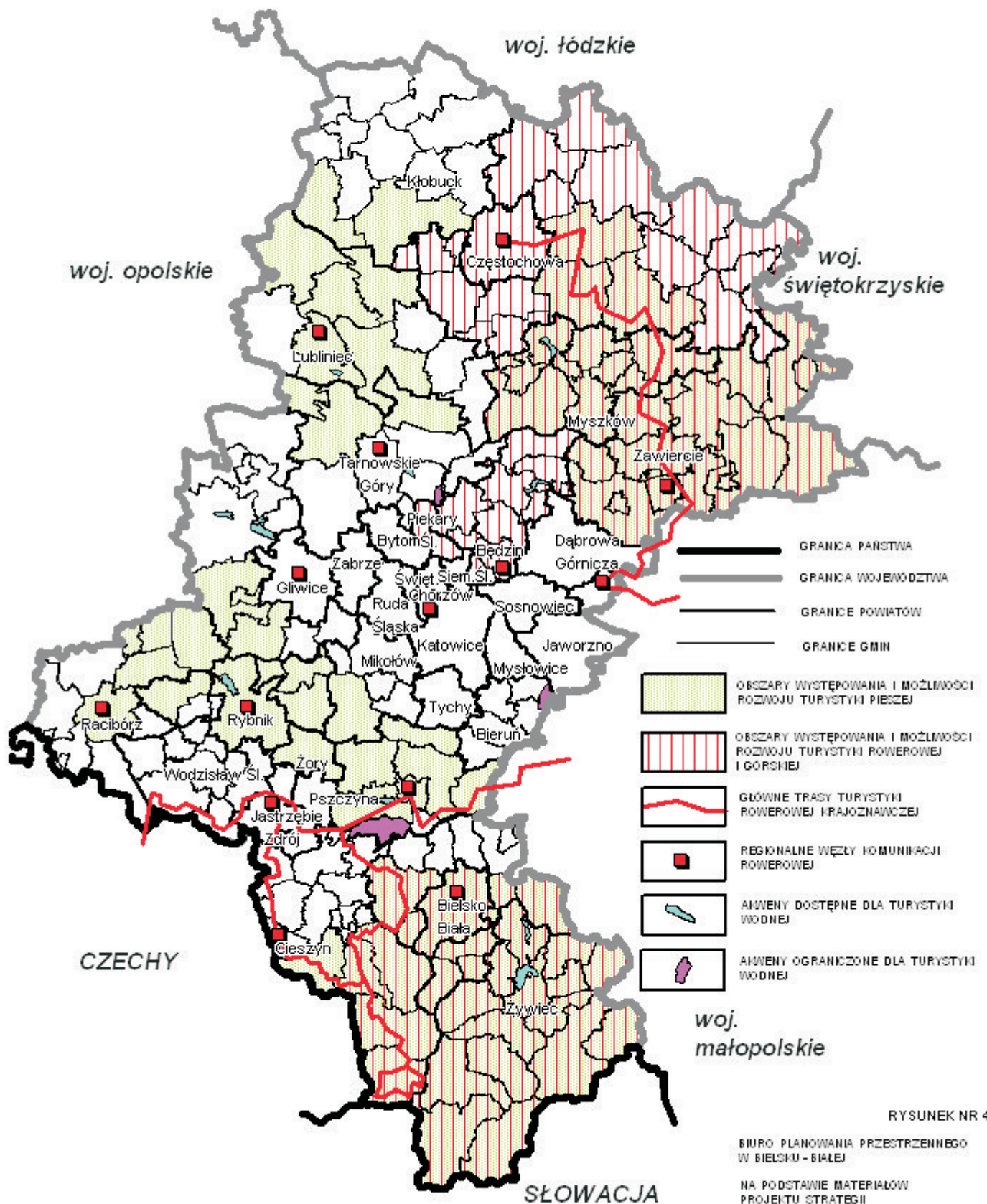
RYSUNEK NR 3

BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W BIELSKU - BIAŁEJ

NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW
PROJEKTU STRATEGII

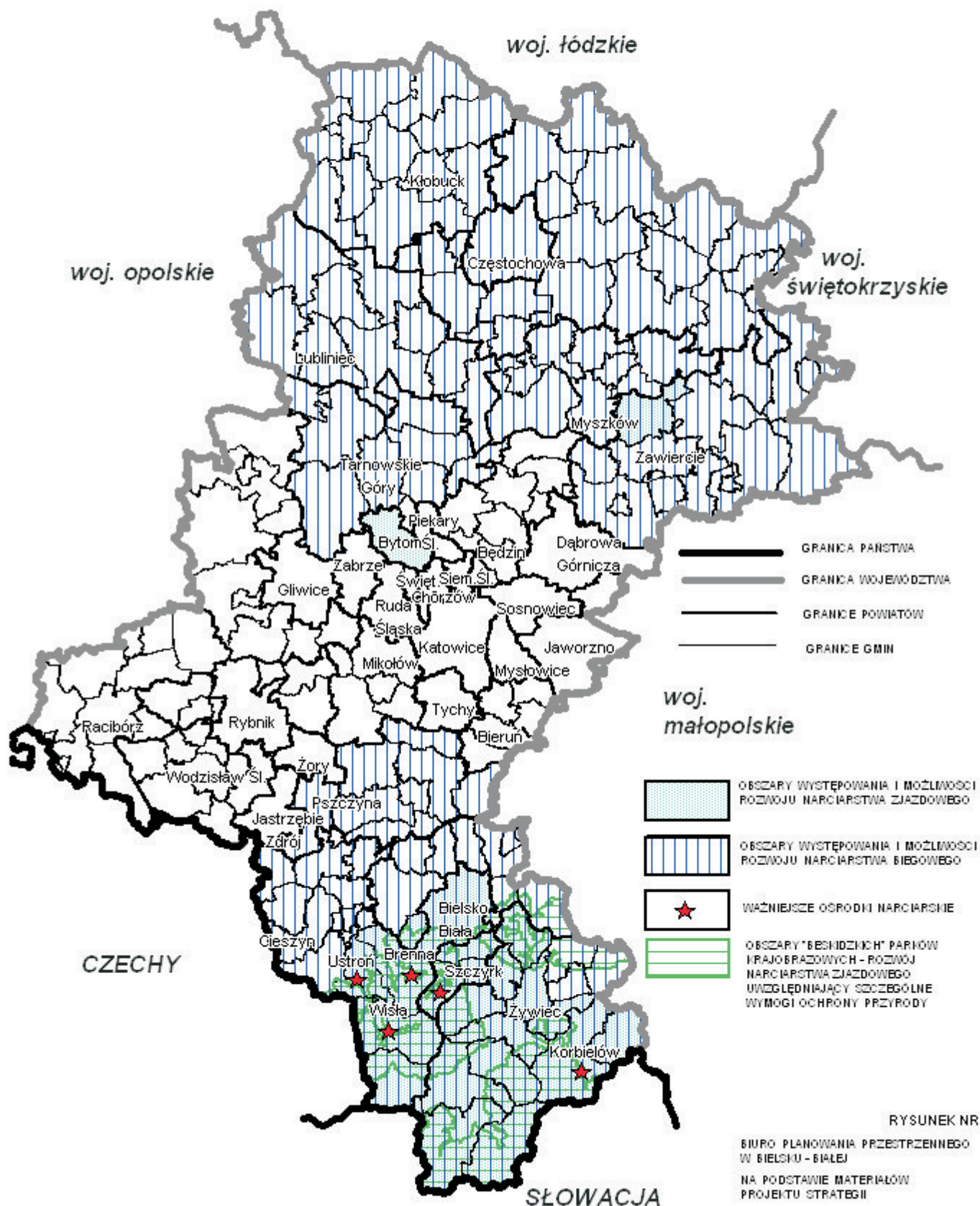
**PRODUKT TURYSTYCZNY - TURYSTYKA REKREACYJNA,
AKTYWNA I SPECJALISTYCZNA**

OBSZARY WYSTĘPOWANIA I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU
WYBRANYCH FORM TURYSTYKI LETNIEJ

**PRODUKT TURYSTYCZNY - TURYSTYKA REKREACYJNA,
AKTYWNA I SPECJALISTYCZNA**

OBSZARY WYSTĘPOWANIA I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU
WYBRANYCH FORM TURYSTYKI ZIMOWEJ

RYSUNEK NR 5

BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W BIELSKU - BIAŁEJ
NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW
PROJEKTU STRATEGII